

ПРИМОРСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXIX • БРОЈ 453.

ВЛАСТЬ ПАУКА

Власић је шакве природе да јој се може прићи са ство снрпана - увијек ће показати, и ако исита, друго лице. Овога љешта показала је, у нашем граду, лице паукa!

Све што наука власти може - то је да народ научи реду и да му праштом узме лову. У овом будванском случају, агресивном народу, негисци-линованим возачима, ваљало је супротставити оштре казнене мјере, па макар оне и немале неке нарочите везе са законом и здравим разумом.

Удри рају ка осшалу марву!

Угри рају га јој косни йучу!

Ове ријечи из турских времена када су живи завидијели мршвима, не треба схватити само у функцији носашалије, већ и као овољешију буѓаванску стварност у којој је многим и ћосима и домаћинима који имају аутомобил, а немају јаркин и сирег куће или ћа нијесу понијели у кферу, не само сунце на плажама пећи и паук по уским улицама, шрошарима и ћорсокацима ћу-лио кожу.

Паук је овољешњи бувански симбол који ош-
крива нашу објективну друштвену стварност,
ћрије свећа туристичку, па менталну, култур-
ну... Али и појава којој пегостаје чак и смисао за
хумор! Скишћен у намјери да се са казнено-по-
правној становишта (као усвајајом и овољеш-
ње незаконите и драконске мјере у саобраћају)
возачи доведу у ред. Али, и ћрије свећа, да се у
оиштину, Ђолицијску и, наравно, приватну
касу ушјера што више новца. Да се и кривоме и
правоме узму љаре. Намети на вилајет!

Паукова намјера, ни у ком случају, није да са законској, а још мање исхолошкој, етичкој, већ прије свећа са мештаријалној стапановишића, превасишају народ. Он нема намјеру ни иштребу да нам објашњава своје схватање власти. Њу, усушалом, нико никад није јасно дефинисао. Једноставно, за паука људи су музе које он у свакој прилици чека иза сваког угла да их неумољиво плави.

улови.
О оваквом законском феномену које је свака дефиниција сакашти сањаће мноћи буџвански ћости, касније, када се враће својој кући, као о свом најљепшем личном доживљају с мора. Памтиће ја дуго и биће им врло важан шај сан када буду доносили одлуке о својим будућим љештовањима. Схваћајући, ћри штом, наука као моћност навих домаћинских облика и одлика ујостишельских садржaja ши ћости, наравно, више никада неће доћи у Енгави.

Скривени смисао пољубаца који власни преко
штука шаље шуристима и њиховим домаћинима
иако остаје без покрића. Ни једна мјера се не
може сироводити тије нећо се за њу створе
услови. Наречени шаук би ишекако имао смисла
и оправдања да су у нашем граду најправљени
шаркинзи у мјери поштребној за лешњих мјесеци,
у тужвама. Тада гисцијлиновани возачи не би би-
ли спављени у исти кош са онима који су неги-
цијлиновани и агресивни (њих, наравно, има
много) и не би били изложени, ни криви ни ду-
жни, материјалним и моралним непријатностима.

Мнојо је здјослених који свакоћа јутра аутомобилом долазе на посао из Јаргадских насеља и са села. Они љеши немају тјеђе да паркирају своја кола, осим на трошоару и на коловозу. У неизмјерном обиљу свећа што имају, мнојима од њих паук је, бар једарег, узео шолико новца да је њихова, рецимо, чешврочлана породица моћла пристојно да се храни неколико дана. Послије тоја, уздрхше поштог погледом паука када ћа срећи-
ну на улици, постапајући болно свјесни својих пра-
зних новчаника.

И најзаг. Узве у обзор да је власни увијек чул-
на, а архаична ћо шенденцији (воли лову!) намеће
се утицај да је и ова Јаукова разузданосћ једна
врста парадије њене демократије и слободе, а
све у циљу да од народа штити више изме.

Бонус ЕОГЕТИТ

Предсједник општине Ђорђије Прибиловић разговарао с новинарима о актуелним општинским темама

СВЕ ТЕЖЕ ПОСЉЕДИЦЕ ЦЕНТРАЛИЗАЦИЈЕ

- Природно је да факултет за туризам буде лоциран у Будви и то је једини високошколска установа коју овај град има право да пратији јер наша општина представља боје односно туристичке потенцијале Црне Горе ● Градња станица за превоз уносан бизнис који је поштијено ван концесије државе ● Колико је општина самоснална ако 82 односно њеног буџета зависи од акцијивности рејубличких органа ● Како је уговор о менаџменту са „Акором“ поширијан без сагласности Управног одбора ХТП „Будванска ривијера“ ● Нема приватизације без прештодног враћања имовине бившим власницима ● У Црној Гори централизација каква је мало тада дружи поизнаша ● Развијена локална самоуправа постулаше демократије ● Најављен саслушак представника приморских општин о функционисању локалне самоуправе

Предсједник општине Ђорђије Прибиловић разговарао је 18. августа са новинарима о неким питањима која су актуелизоване у последње вријeme, а непосредан повод за овакво обраћање новинарима били су неки догађаји и интересовања новинара за став предсједника општине о њима, па је први човјек напе општине одлучио да то саопшти у непосредном контакту са јавно говорио, а касније други више? Због тога што сам имао информације да туристички факултет који је сада у Котору не испуњава све услове који се траже Законом о Универзитету Црне Горе. Конкретно, чланом 14. предвиђени су услови који треба да се испуни да би се отворила одређена наставна јединица. Ти услови нијесу обезбијеђени, није обезбијеђен то оспособило за потребе туристичког факултета. И четврто, сматрам да то не говорим само као предсједник општине Будва и као човјек који живи у овом граду, већ као човјек који је укључен у туристичку проблематику. Мислим да је природно да факултет за туризам буде локиран у Будви и да је то једина високошколска установа коју овај град има право да тражи јер политичке партије покушавају да донесу неке добре одлуке за своје грађане, али, исто тако, и да уберу неки политички поен. Тако се и на сједници Скупштине општине Котор чуло од поједињих странака: „Ми не дамо факултет из Котора”, „Организоваћемо протесте”, „Наша партија се с тим не слаже”... и мислим да то није добро и ми то у Будви нећemo радити или не бар лок сам

Непосредно о бројним њишћањима: Ђорђије Приблизавић

простор за наставни дијо-
а ни остали услови нијесу-
баш како људи са Уни-
верзитета траже.

Од људи са Универзитета сам добио информацију да, како то Которани предлажу, услови се не могу ни испунити, јер то што они предлажу изи-

што они предлажу изискану велику улагања од стране Универзитета Црне Горе, а они тих средстава немају. Њима је нуђено неколико локација, или објекти где су потребна велика улагања, за њихове прилике, да би се то адаптирало и претворило у нешто што би могло да служи за просторије за наставу овог факултета. Трећи разлог је био што сам свјестан да ми у Будви можемо понудити нешто приближно тим условима, или нешто што изискава много мање, или неизната улагања да би се

то оспособило за потребе туристичког факултета. И четврто, сматрам да то не говорим само као предсједник општине Будва и као човјек који живи у овом граду, већ као човјек који је укључен у туристичку проблематику. Мислим да је природно да факултет за туризам буде лоциран у Будви и да је то једина високошколска установа коју овај град има право да тражи јер

литичке партије покушавају да донесу неке добре одлуке за своје грађане, али, исто тако, и да уберу неки политички поен. Тако се и на сједници Скупштине општине Котор чуло од поједињих странака: „Ми не дамо факултет из Котора”, „Организоваћемо протесте”, „Наша партија се с тим не слаже”... и мислим да то није добро и ми то у Будви нећemo радити или не бар док сам ја предсједник општине. Ствар око туристичког факултета биће препуштена ономе ко је надлежан - Универзитету Црне Горе. С тим људима сам у контакту и њихов сенат ће у вези тога донијети одлуку да ће тражити од Владе Црне Горе да им се испуне услови за рад туристичког факултета, па било у Будви, било у Котору.

Ми смо у Будви ближе том рјешењу. Понудили смо хотел „Авалу”, најстарији, или један од најстаријих туристичких објеката у Црној Гори, ако се за туристичке објекте не рачунају конаџи, механе, успутна свратишта... Хотел „Авала” је један од најстаријих објеката у Црној Гори са којом је почео развој туризма и долазак странаца у Црној Гори. Својом традицијом заслужује посебно мјесто у црногорском туризму и ми смо намјерни да такав објекат уступимо за потребе туристичког факултета - рекао је Прибиловић, наводећи да су представници Универзитета обишли објекте и сматрају да он испуњава услове наставног дијела, али су потребне и одређене адаптације. Били су и

општина Будва представља 60 одсто туристичке понуде Црне Горе - рекао је Прибиловић истичући да су то били разлози и информације које је претходно имао прије него је рекао да ће се залагати за то да туристички факултет буде у Булви

Расправа о туристичком факултету касније се до-
ста исполитизовала, чак
је била и тачка дневног
реда на сједници Скуп-
штине општине Котор.
Таквих захтјева од поли-
тичких партија и одбор-
ника било је, по ријечима
Прибиловића, и овдје у
Будви, али он није дозво-
лио да та питања у таквиј
форми иду на сједницу
Скупштине општине јер
Скупштина није место за
рђешавање таквих пита-
ња.

- Скупштине општина су политички органи где по-

АКТУЕЛНОСТИ

Предсједник општине Ђорђије Приболовић разговара с новинарима о актуелним општинским темама

СВЕ ТЕЖЕ ПОСЉЕДИЦЕ ЦЕНТРАЛИЗАЦИЈЕ

(Наставак са 1. стране)

њихово власништво ако се озбиљно мисли да ту буде факултет за туризам. Са таквим захтјевом за обезбеђење простора појавиће се пред Владом Црне Горе. Очекујем да се ти проблеми ускоро реше и да се распише конкурс за упис студената на туристички факултет у другом року, јер у првом року није расписиван конкурс. Уколико се то не реши позитивно у Влади Црне Горе, било за хотел „Авалу”, било за објекте у Котору, онда се туристички факултет, онакав какав је био, неће ни отварати наредне године. Према информацијама које имам од људи са Универзитета, радиће као одјељење на Економском факултету у Подгорици.

- Будва је некад имала суд, тај суд је био у хотелу „Могрен”, имала је затвор, Будва је имала болницу која је била у одмаралишту Југословенског ријечног бродарства и то је данашња рисанска болница, имала је дом за дјечу и омладину без родитеља који је некад био у Милочеру, па у некадашњој згради „Романија”, данас је то дом у Бијелој... и Будва никад и никога није оптуживала да јој се нешто одузима, да се из ње нешто сели итд. Ми само нудимо услове које Закон тражи и ништа друго и нема никаквих сукоба, ништа не желимо да преуземо од било куда. Желимо да тражимо само оно за шта мислим да нам стварно припада.

Министарство
за рушење

Друго интересантно питање отворило се послије недавне сједнице Скупштине општине на којој нису усвојени извјештаји грађевинске инспекције и Јавног предузећа за управљање морским добром Црне Горе. Тим поводом засиједали су управни одбори, обавјештавана је јавност и ту се, по ријечима предсједника Приболовића, ради о једном заиста важном питању.

- Прије свега мора се рећи да постоје одређени проблеми у раду ових организација и ја то никад нисам крио већ јавно износio. Нико не може рећи ни тврдити да дивља градња није присутна у Црној Гори и у општини Будва. Неће, наравно, никад ни доћи времена да дивље градње не буде, али тај проблем треба шире сагледати и не постављати питања да ли ћемо се претварати у министарство за рушење или уређење простора. Уређење простора значи и уклањање оних објеката који нису предвиђени плановима по којима се простор приводи намјени и уређењу. Према томе и то је уређење простора. Није добро замјењивати тезе да би се избегле одређене обавезе.

Кад се говори о дивљој градњи у Будви то треба посматрати мало шире и проблемски јер је у Будви, можда не по обиму и површини, изградња тих објеката интересантна и не може се мислiti поредити са Подгорицом или другим неким већим градовима у Црној Гори. Али у Будви се ради о градњи становица за тржиште, то је овде један уносан бизнис. Ако се из једног бизниса не могу плаћati, измириvati обавезе према држави, онда ту постојi неки проблем. Мисlim да је то посао који је потпуно ван контроле државе, не само по основи градње противно важећим урбанистичким плановима, већ и по основу ангажовања радне снаге, по основу промета тих некretnina, колико су one евидентirane... Уопшte, по основи прихода од свih ониh обавезa којe државa требa да захvata. Eto, to su bili, načelno, razlozi zbg kojih taj izvještaj nije usvojen - rekao je predsjednik Pribolević, pitajući se kako se to odražava na opštinitu Budvu i postavljeno da su ujutru dajući odgovor da raspolaže podacima koje je iznosiо na nekim skupovima na kojima nisu bili novinari, misleći

kaňu komunašija. Građevinari onda neće da plaćaju komunašije, pa stanovne mogu da prodaјu jeftinije (ako izbegnu taj trošak) postoji konkurenčni ili im je zaрадa veća - rekao je Pribolević navodeći da su za ovu godinu, tako, komunašije planirane u iznosu od 7.916.000 maraka, a one su do sada u našoj opštini oствarene sa 896.623 marke ili u iznosu od 11,33 odsto. - U нашем buџetu prihod od ove naknade, tj. komunašije, iznosi 63,23 odsto. A planirani prihod ne oствaramo, onda ne možemo da govorim o oствarivanju buџeta. Ostvarivanje ovog prihoda зависi od angajovaњa republičke građevinske inspekcije. Drugi prihodi opštinskog buџeta koji зависi od angajovaњa republičkih organa su porез на имовинu правних i физичкиh лица, porез на промet nepokretnosti, na samostalnu djelatnost, na naselje, porез na prihode od poljoprivrede i šumarstva... To sve ubira Direkcija javnih prihoda. Ponašvam, 82 odsto oствarjevanja buџeta зависи od angajovaњa republičkih organa, ali to ne govorim kao opravljanje za neostvarivanje buџeta, već da se vi-

dalо evropskoj državi. Osim vezanosti za tradičiju i kulturu, privreda je nosilač našeg razvoja i vezanosti sa svijetom, preko turizma i brodarstva. Zato Crna Gora izuzetnu pажiju treba da posvećuje Црногорском промиру - rekao je predsjednik Pribolević, naglašavajući da zbog toga treba posvetiti posebnu pažnju i onome ko gaziđuje tim našim naјznačajnijim resursom, a to je „Morisco dobro“. - Mora se znati da mnogih ljudskih našeobina na našem području ne bi bilo da niže mora. Možda bi Budva bilo u jednom dijelu zbg budvanskog polja, neko bi živio u Bulevarici zbg budvanskog polja, neko možda i u Mrčevom polju, u naselju Jaz, ali Svetog Stefana ne bi bilo bez mora, kao ni drugih naselja vezanih za mora. A mi smo Zakonom o morskom dobru taj resurse, tu osnovu živjeњa i postojaњa, izvukli iz njihove nadležnosti i dali nekom drugom pravo da o svemu tom odlučuje. To nije dobro jer na taj начин имамо и већ se reflektuju razni problemi, po raznim основама i pitaњima.

Navedeni primjer predsjednika Pribolevića je rekao da već imamo investicionu izgradnju na ostrvu Sveti Nikola na kojim organi ove opštine ne mogu da uticu.

Tu su i započeti radovi na plazhi Jaz na kojim, opet, lokalni organi ne mogu da uticu. Oni su, ipak, jednim dijelom učestvovali ranije, daјući urbaničke услове i potpisujući projekat, ali nikad nije dobijena dozvola za rad. Zbg tih investicionih radova, односno, je hixlje kubika pijsaka sa plazhe. To, istakao je predsjednik Pribolević, treba da se vide i da se snimi jer to se teško može korisnikovati. Nešto što stvara tako moćna sila kao što je priroda, i to desetinama godina, nemačko je preko noći: pijsak je, vjerojatno nekome prodat. A i to je područje kojim gaziđuje „Morisco dobro“ i gdje su investitori počeli investicionu aktivnost u saradnji s ovim javnim preduzećem.

Postoje dugi niz problema i pitaњa koji nam se javlja vezano za ovo preduzeće. Dijelom proizilaze iz zakonskog rješenja, a dijelom iz rada samog preduzeća. Mislim da na te stvari treba ukazati, svaki ko je savjestan i ko želi da radi, mora na to pitaњe da ukazuje - rekao je predsjednik Pribolević, naglašavajući da zbg tih Sкупština opštine niјe usvojila izvještaj o radu građevinske inspekcije i Javnog preduzeća za управљање morskim dobrom. Dakle, zbg problema koji postoji i na kojima su odbori učestvovali, a ne zbg bilo kojih političkih ili drugih razloga.

da će se to promijeniti, da će stvari početi da se rješavaju.

Зависна самосталност

Кад се изведe rачunica, на примјер, за opštinku buđetu primjeđuje se da će se 82 odsto buđeta za 2000. godinu oствariti зависno od aktivnosti republičkih organa. Znači, kako je naglasio Pribolević, samo 18 odsto prihoda зависi od angajovaњa ljudi koji radi u lokalnoj samoupravi.

- Накнада за uređivanje градског грађевинског земљишta (komunašije) се не могу ubrati ako ne функционише грађevinska inspekcija. Јер, уколико нема inspekcije koja će da санкционише one koji grade bez važnih papira oni neće ni da vade te papire. Један од tih papira je i ugovor o pla-

di i sхвати kolike су nadležnosti lokalne samouprave, kolika ima prava i kolika je њena samostalnost. Има ли samostalnosti ako od nekoga materijalno зависите, ако виша materijalna situacija зависи од некog organa na koji nemate uticaja. Nema tu samostalnosti.

Говорећi o јавном предuzeću za управљање морским dobrom predsjednik Pribolević je istakao da se radi o preduzeću koje gaziđuje naјznačajnijim resursom koja ima Crna Gora.

- Put Crne Gore ka

Европi води преко primorja i jedino tako može stići do Evrope. Za to postoji više razloga. Geografskih, jer smo najbliziji Evropi, odmah preko puta je Italija. Drugi razlog je vezanost za tradiciju, историју, jer je naše područje nekad pripla -

Одлуке
без представника

Treća interesantna tema o kojoj je predsjednik opštine htio nešto više da каже je privatizacija u preduzećima koja imaju sjedište u Budvi. Konkretno: склapanje ugovora o menačmentu sa francuskom firmom „Akcor“.

- Члан сам управног додира ХТП „Будванскa ривијера“, делегiran kao представник Фонда за развој Републике Crne Gore. На сједници Управног одборa glasaо sam protiv ugovora i na samoj sjednici pokušao da obrazložim zašto sam tako glasaо. Ne želim sada da više govorim o negovom sadržaju jer je o tome javnost detaljno upoznata. Želim da malo više osvijetlim склapanje i potpisivanje ugovora u Parizu, da postavim pitanje: на основу чега је он потписан ako Управни одбор nije donio odluku o његовom prihvatanju i

ФАКУЛТЕТ
ТРАЖИ УСЛОВЕ

- Ta tesa o uzimanju i давањu niјe dobra, već sve to treba vezati za Zakon i испуњавањe услова koje Zakon trazi. Ko ne испуњava услове ne može da ima fakultet. A kad se otvore taj pitanja onda će dolaziti do međusobnih nesporna-zuma-rekao je predsjednik Pribolević ističući da ga zbog te inicijative i mnogih drugih pitanja koja je pokrenuo optužuju za lokalisam od čega se on много ne brani.

potpisivanje. Управни одбор је добио dopis od Ministarstva turizma који је потpisao ministar turizma, где се тражи да организујемо састанак Управног одборa, a поводом предлогa ugovora i da одредимо његovog potpisivaњa. Formulacija је мало чудна, али сам то схватио као право људи да имају различит начин формулisanja i izražavanja svojih misli. Но, показало се да то није разлог. Једnostavno, тражило се да одредимо особу која ће у име предuzeća potpisati ugovor.

Овакво схватanje uloge управног одборa nije ispravno. Управни одборi su, значи, органи који само одређују некoga ko ће potpisati некi ugovor. Prije svega, зна се ко је ta osoba. Ona je unaprijeđ, по своjoj funkciji određena. Nećemo, vauđa, odrediti kafekuvarecu ili noćnog portira, već direktoru preduzeća - rekao je Pribolević, nаводићi kako је odmah nakon izjavašavaњa na sjednici Управног одборa, a povodom predloga ugovora i da odredimo његovog potpisivaњa. Formulacija је мало чудна, али сам то схватио као право људи да имају различит начин формулisanja i izražavanja svojih misli. Но, показало се да то није разлог. Једnostavno, тражило се да одредимо особу која ће у име preduzeća potpisati ugovor.

Све ово, по ријечима predsjednika Pribolevića, повезано је са још nešto: Mislim da kvalitetno radim posao u upravnom odboru ХТП „Будванскa ривијера“, па ako je neko nerezolucionan mojim poslom moraće da me smisli - rekao je Pribolević i naglasio da treba da se ukazuje na problemu funkcionisanja organa upravljanja jer ispadna da se može zaključiti ugovor i bez tih organa.

- Што ће fondovima onda predstavnici? Како они upravljaju preduzećima? Preko svojih predstavnika ili direktno? Још manje pravo na to ima Savjet za privatizaciju. Уговор о menačmentu је пословna odluka i зна се како се o tome odlučuje.

Све ово, по ријечима predsjednika Pribolevića, повезано је са још nešto: Mislim da kvalitetno radim posao u upravnom odboru ХТП „Будванскa ривијера“, па ako je neko nerezolucionan mojim poslom moraće da me smisli - rekao je Pribolević i naglasio da treba da se ukazuje na problemu funkcionisanja organa upravljanja jer ispadna da se može zaključiti ugovor i bez tih organa.

формацију како сам гласао, добио сам од њих 5. августа dopis, mogu da kažem našlog, da ugovor treba prihvati na sjednici Управног одборa jer je takav stav zaузет na sjednici Savjeta za privatizaciju 4. августа. Свјет je, наиме, donio odluku da podrži ugovor o menačmentu sa „Akcorom“. У dopisu се pozivaju i na Управни одбор Fonda koji je takođe razmatrao ugovor, mada nemam datuma ni broja sjednice, ali to nije toliko ni bitno. Углавном, nakon tog dopisa nije se održala ni једна sjednica Управног одборa ХТП „Будванскa ривијера“. Поводом ugovora bilo je, po riječima Pribolevića, određeni pitanja i razlicitih mišljenja, a jedan član Управног одборa, predstavnik Vladimira Miordra Račevića, čak je podnio ostanak.

- Pošto sam dobio našlog od Fonda za razvoj РЦГ, a glasaо sam prije njihovog mišljenja, nisam prihvatio njihov predlog i nemam namjeru da podnosim ostanak. Ne volim da se povlačim i mislim da kvalitetno radim posao u upravnom odboru ХТП „Будванскa ривијера“, pa ako je neko nerezolucionan mojim poslom moraće da me smisli - rekao je Pribolević i naglasio da treba da se ukazuje na problemu funkcionisanja organa upravljanja jer ispadna da se može zaključiti ugovor i bez tih organa.

- Што ћe fondovima onda predstavnici? Како они upravljaju preduzećima? Preko svojih predstavnika ili direktno? Још manje pravo na to ima Savjet za privatizaciju. Уговор о menačmentu је пословna odluka i зна се како се o tome odlučuje.

Све ово, по riječima predsjednika Pribolevića, повезано је са још nešto: Mislim da kvalitetno radim posao u upravnom odboru ХТП „Будванскa ривијера“, pa ako je neko nerezolucionan mojim poslom moraće da me smisli - rekao je Pribolević i naglasio da treba da se ukazuje na problemu funkcionisanja organa upravljanja jer ispadna da je naša privatizacija preraspodjela, a ne privatizacija. Da prihvatomo što јe od nekog uzeuto i da odlučujemo da to da-mo drugome - rekao je Pribolević ističući da јe to sindrom prethodnih 50 godina gdje се се сводило na preraspodjelu na isto (наставак на 3. stranici)

АКТУЕЛНОСТИ

Наставак са 2. стране)

прављање правде: узми ономе и дај овоме. А у привреди правду мјери тржиште са својим законистима, а не административним мјерама јер то онда погрешно.

Сажимајући излагање, предсједник општине Ђорђе Приболовић је рекао да је Јавно предузеће за управљање морским добрим везано за Владу Црне Горе, да се имовина бивших власника не враћа да је донијет Закон о имовини РЦГ, да је то сада имовина РЦГ (значи није приватно него је и оно везано за Владу). Изгледа да и код ове приватизације нису потребни ни управни одбори јер ће то ријешити Савјет за приватизацију на републичком нивоу. Самосталности код локалних власти нема или с веома минималне... кад се све то доведе у везу види се да се у Црној Гори, одговарају ли нам то или не, хтјели ми то или не, ради о страшној централизацији која је мало у којој другој држави позната, у тој форми и у том облику.

Европска повеља о локалној самоуправи је један од постулата сваке демократије. Ако се у једној држави ради о великој централизацији, можда људи то не скватају, али тиме се угрожава де-

приватници тобоже неће знати шта ће са имовином а ми знајемо. Они би се, тобож, збунили, не би знали рационално да је користе.

Говорећи о доносима локалних и републичке власти Приболовић се запитао. Зар приморске општине не могу бити у позицији да усвајају план за

ма предсједника Приболовића, Скупштина општине Будва је намјерна да покрене одређене иницијативе, као што је то и до сада покрећала.

- Ми смо на посљедњој сједници Скупштине општине дали задужење Савјету за локалну самоуправу да за септембарску

Хотел „Авале“ - будући туристички факултет

одређено подручје морског добра, који сад усваја Скупштина Црне Горе, како се не би појављивали проблеми усаглашености тих планова и планова које усвајају скупштине општине. Насилно и вјештачки један дио тих општина се издава и ставља под неки други посебан третман, па се тако на тим додирним тачкама стварају конфлктне зоне. Таквих примера има и само је питање кад ће да се деси сљедећи конфлкт.

ЗА КОМПЛЕТНЕ НАДЛЕЖНОСТИ

- Некад смо имали развијену локалну самоуправу, много ефикаснију него сада. Видим да се води акција и да се припрема јавност да се грађевинска инспекција поново врати општинама и баш ме интересује какво ће бити обrazloženje - запитао се Приболовић и одговорио да то обrazloženje мора бити да она није добро ради док је била везана за Министарство и Владу.

- Видиће се да ли су спремни на то они који желе да је врате, и да ли су општине спремне да то прихвате. Општине ће морати даје прихвате, али мислим да се локална самоуправа, не може по сегментима враћати јер је она један механизам који функционише као мотор. Не може се издвојити дио по дио. Локална управа је у неким земљама чак четвртава власт, четврти облик власти и уз законодавну, судску и управну. Значи, мора се то комплетно рјешавати и надлежности вратити локалној самоуправи јер је то основни постулат демократије. - Имовина треба да се врати или надлежни бивши власници. Свуда у свијету је познато да су ефикаснији, рационалнији, боље газдују, приватни власници него држава. Она је најгори власник. Испада да наши

У том смислу, по ријечи-

БАЗЕН ДО 22. НОВЕМБРА?

- Треба да нас је и стид што базен на Словенској плажи није до сада завршен-рекао је Приболовић, најављујући да се према садашњим проценама очекује да радови буду завршени до Дана општине - 22. новембра ове године.

Завршени су радови на столовији, у току су инсталатерски радови и постављање керамике. Има дosta потешкоћа око обезбеђивања финансијских средстава, али Општина радовима на завршетку базена даје примат и настојаће да базен буде, коначно, завршен до обећаног рока.

Каквом ће бити предлоги Савјета, али је сигурно да ћу ја настојати да придобијам људе и јавност за ове намјере за које да су позитивне у нашој политици, за европску политику, јер ово су европске, цивилизацијске теме, теме западне цивилизације - рекао је Приболовић наглашавајући да ако хоћемо да идемо у Европу морамо да покренемо и ова питања. У Европу се не иде фериботом, него главом. - Један од начина придобијања јавности за ове послове је и да покушам да организујем један састанак свих предсједника приморских општина. Да ли ће се они одазвати или не - то је њихов став, без обзира на политичку припадност. Јер, на примјер, имамо двије општине, Улцињ и Херцег Нови, где сада није на власти коалиција којој припадам. Мислим да су ово цивилизацијске теме које не могу да се смјесте у оквир једне партије и које су везане за будућност свих наших грађана. И које треба да буду најмањи заједнички именитељ свих оних који мисле демократски да развијају Црну Гору.

Припремио

В.М. СТАНИШИЋ

НАСИЉЕ НАД ПРИРОДОМ И ЗАКОНОМ

Одговарајући на питање новинара о радовима на острву Свети Никола предсједник општине је, између остalog, рекао да надлежни (републички) органи нису реаговали како треба и да није довољно да се поднесе кривична пријава.

Није како треба реагова-
ло ни Јавно предузеће за управљање морским до-
ром. Уговор о коришћењу
плаже је прво потписан, па

замрзнут, мада не знам што то значи, и на крају раскинут. Море је, практично, узурпирено јер је један дио претворен у копно. Држава функционише када примјењује закон, а овде то није случај - рекао је Приболовић, истичући да када се ради о радовима на острву Свети Никола није ријеч о естетици него о насиљу над природом и законом.

КОМЕНТАР

АВГУСТОВСКА ИZNЕНАЂЕЊА

Незајажљивост је посебан облик трам-
вича, има прајни карактер и тојово
по правилу се испољава код човјека када
му најбоље иде. Да ова, условно речено,
болест може да појави облик ендеми-
је, показајемо на једном туристичком
примјеру, који носи скорашиња гајаш.

Послије доспа солидне прегедоне, па и
првој мјесецу главне сезоне, агенцији
туризма и домаћина који пружају
услуге гостијама, најло су порасли првих
дана августа. Очекivali су значајно бољу
посјету и она се - дотошила. Август је,
уоспјал, и главни леђни мјесец, када
су турци најчешћи.

А те џуве поштом мјесеца који остављају
за нама, поменују туристички агенцији
са хиљадама ишака да искористе. Још пр-
ве недеље осмој мјесецу, када је било јасно
да слиједи инвазија, прво су појавили
„инвентарисање“ у приватним кафићима
и ресорима. Цијене су најло скочиле.
Чак и тоје, али за 10, 20, па и 30 про-
цената. Гости је ишо кафу за 70 или 80
փенија, морао је шишки дана да га њу из-
даваја марку. Слична поскупљења вјажу-
ла су за ракије, сокове, граве. Објашњења
тојово и није било, а руку на срце и шешко
их је било даши јер није поскупљио „ре-
проматријал“, ишо је било неких сличних
разлога за то.

Рејтавали су, ојећи на свој начин и они
који издају собе. Кревећ су нудили за 12
и 15 марака, а у августу је кошило шири
го 5 марака више. Ојећи нијесу поскупљали
ни струја ни вода, дешавенши шако, када
домаћини нијесу мијењали душеke и кре-
веће. Промијенили су само лојику: сада
је џувка, до собе се теже долази, резонова-
вали су прецизно. А када је шако, ишо не
би било мало скупље. Они који су већ до-
шли неће се враћати.

Пријавили су све изблиза и пртвови, па
су и шијачне, али и цијене у продавницама
пошто мало павије. Да може бити не-
што више марака и о паркинга, скониш-
али су и они који су падавала шака, овој ле-
ђији драшћени и ногоспјајући простиор.
Реакције су биле различите: неко је са
марке повећао цијену на шири, неко са
двије на шећер. Нападавали су и они који
су привремено отрадили простиор око
својих кућа, на имањима и другимје. Вјерујем
без дозволе за шака посјао, али... Гости
је ојећи све што падао релативно мирно
јер скупи аутомобил с којим је стигао
на море већа најдје склонишћи. И о „шака“
који су крстарили дан и ноћ уклапајући
се шако у „увођење реда“, али и со-

лидину зараду, и о прејакој сунци, лоп-
ава, а најчешће од оних који су јурећи тра-
дом и не гледајући мноштво окоју пребали
непримисно паркирана кола.

Ове појаве - набројали смо само неке,
најчешће - и нијесу посебна новост. Било
је што и раније, парочиште оних добрих
турističkih година, када се прајко
кревећ више у шинцу сезоне. Но, умјесто
да они који живе од туризма извуку пеке
шоуке и промијене понасање, као да су
појавили „шема“. Грабили су, напростио,
као да је смак свијета, као да више нико
да штурпи неће сипзашти на море и као
да паре неће бити. Нишића није помоћло
што је марка већ скоро годину дана ле-
тально средstvo плаћања, што јаја
валута не падају по инфлације, па онда
не појавије за промијене цијене. Основни
мотив - утицај пошко моту да
промијене било каквих коментара и обра-
зложења - био је похлеба.

А шта су казали или ће тек речи они
који су сипши у јукос зашићи великом
недаћама које прати цијelu земљу. Они
који су у описаној бесправици сакупили по-
лико да проведу с џеџом који дан на мору,
они други који су сипши са нешто
више паре, али не са намјером да у августу
плаћају више неће крајем јула, тури-
стички агенцији и други који су гостијама
лије на нашу ривијеру? Сјурно да ће им
август на овом подручју бити у ружној
усјемени, јер су морали да плаћају више
нећи што је било уписано у цијену
у пртвову са мараком који је дат на мору,
они други који су сипши више неће
плићи и домуве, који и нијесу пошто
није било најдје склонишћи.

Незајажљивост, па наша сезона бу-
лесији, може се лијечити. Медикамената
има ишака, у овом освртну су неки на-
значени. Нужно је прихватаји чињенице
и већ сада, дајући сајену највећи
плиће и домуве, који су сипши пошто
није било најдје склонишћи.

Саво ГРЕГОВИЋ

На врху пера

ПОДМИЋИВАЊЕ ИЛИ ПОДМАЗИВАЊЕ?

• Иако је то до јуче била шабу шема, данас се, без сумње, грађани све више павијавају на корупцију и подмићивање, барем у мјери у којој се на ово евидентно зло може павићи.

У нашем друштву које је
толико дugo у такозваној
транзицији, са евидентно
поремећеним кртеријуми-
ма вриједности, корупција
и мито као њен саставни
дио одмаћили су се на
сваком кораку. Примјера,
нажалост, има на претек,
почев од школе, предузете,
факултета, спорта, естраде,
па чак (што је најпоразније)
до здравствства.

Данас љоши ћади преко
нији завршавају основну
или средњу школу, нарав-
но ванредно и у другим
центрима, иако им то није
ишло у свом граду. Неки
„стручњаци“ експерсно
приложе диплому о завр-
шеном факултету у четр-
десетој или педесетој години
јер су преко ноћи одлучи-
ли да буду „високообраз-
ованi“. Болестан човјек
нема чему добром да се на-
да у болници ако не прило-
жи коверат медицинарима,
да би једино на тај начин
имао одговарајући трет-
ман. Онима без коверте,
Бог у помоћ. О подмићива-
њу и корупцији у спорту и
естради сувише је говори-
ти јер се то унапријед под-
разумијева. Слично је и у
такозваној малој и великој
предпријатству и контроли

у одлука и спре-
чавању патолошких појава
од којих није имуно нијед-
но друштво. Међутим, ве-
ћина странака заступа са-
мо ускостраначке интересе,
зарад обезбеђења материјалних
вриједности. Тако се многи процеси реали-
зују под геслом да је у по-
литичкој борби све дозво-
љено, па је у условима оп-
штедруштвене кризе ко-
рупција честа појава, као
једна од тамних страна
политичке борбе. У таквим
околностима настојање да
се формирају разна анти-
корупционашка тијела по-
стаје обична фарса.

Расправе о овом веома
актуелном питању могу
трајати у недоглед, али,
искак, треба поставити
конкретно питање.

Може ли се у једном дру-
штву очекивати болјак
када већина грађана живи
на ивици биједе, а на дру-
гој страни, њиховим

ДОСИЈЕ

КАКО И ЗАШТО ХТП „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“ НИЈЕ ПРИХВАТИЛА УГОВОР С ФРАНЦУСКОМ КОМПАНИЈОМ „АКОР“

КО ГАРАНТУЈЕ ПРОФИТ?

• Руководство ХТП „Будванска ривијера“ сматра да је уговор штешан ћо њих • Владислав Мишровић: „Уговор је добар, а штеша и раднике штеша мисле о њему“ • Огласили се и власници имовине

Ујеку туристичке сезоне, почетком августа, на Будванској ривијери је било вруће. Високе температуре, које је донијело сунце, гужве у свим угоститељско-туристичким објектима које су „уприличили“ туристи, домаћи и страни, који су похрлили на јужне плаже, „зачинио“ је неспоразум између руководства ХТП „Будванска ривијера“ и Владе Црне Горе. Камен спотицања је угледна француска компанија „Акор“ која, по мишљењу оних који воде црногорски туризам, треба да управља најелитнијим хотелима на Црногорском приморју.

Потписивањем уговора, које је обављено у Паризу, „Акор“ треба да преузме управљање хотелима „Свети Стефан“, „Милочер“ и „Маестрал“ који су у саставу „Будванске ривијере“, „Краљичина плаџа“ која припада ХТП „Милочер“, „Фјорду“ који је у саставу истоименог кторског предузећа и „Плажа“ најбољем хотелу у саставу ХТП „Бока“ из Херцег Новог. Но руководство највећег угоститељско-туристичког колективи у СРЈ, није прихватило уговор, сматрајући да он није повољан по Будване.

Прво је Савјет за приватизацију црногорске владе, након што се дуже вријеме „бавио материјом“, прихватио понуђени уговор од стране „Акора“. Одређена је делегација за потписивање овог доку-

мента на чијем челу је био министар туризма у Влади Црне Горе Владимир Митровић, који је овлашћен да представља Владу. И док су у Паризу представници „Акора“ и црногорска делегација потpisivali уговор о дугорочкој пословној сарадњи, из Будве су јавили да - неће Французе. Управни одбор ХТП „Будванска ривијера“ је оцијенио да је овај документ штетан по познати колектив. Члан Управног одбора овог предузећа Милодраг-Мики Раичевић, иначе директор владине Дирекције за јавне радове, подnio је оставку на ту функцију.

Уговор - нове економске тешкоће

Образложење (не)очекиваног става будванској хотелијерија јавности је дао Иво Арменко, његов генерални директор.

- Нема сумње да је овај уговор штетан по наше предузеће и да нас уводи у нове економске тешкоће, нагласио је Арменко. - Из „Будванске ривијере“ су једноставно изузети његови најздравији дјелови: десетицима најпознатије југословенске љетовалиште, град-хотел „Свети Стефан“, стари и елитни хотел „Милочер“ и један од најбољих објеката на цијeloj обали Јадрана, хотел „Маестрал“. Ти објекти иначе никада нису билу у губицима, увијек су стварали профит и можда је најмање требalo da они

буду стављени „под капу“ француске компаније.

Иво Арменко је даље објаснио да од кредита, који треба да се обезбиједи уз помоћ „Акора“, „Будванској ривијери“ треба да припадне 28 милиона марака, како би се поменута три хотела довела „на највиши ниво“. Отплаћивање кредита и камата на њих је ствар будванској предузећа, па је испало да овај документ годишње треба да у

- Не могу да схватим, није да прихватим, став Ива Арменко који је био члан преговарачког тима за продају хотела. Он уопште није имао примједби током преговора који су вођени - рекао је Владислав Митровић.

У осуди руководства ХТП „Будванска ривијера“ још жељни је био помоћник министра за туризам у црногорској влади Драган Пурко Иванчевић.

Опрачни разлог: Владислав Мишровић и Иво Арменко

тес сврхе издава чак четири милиона марака, плус милион марака на име менаџмента страном партнери!

- Уговором је предвиђено

да дуг по основу кредита отплаћује цијело предузеће, а не само три хотела за која је заинтересован „Акор“, нагласио је Арменко. - А то, заиста, значи нове економске кризе и посртања. Не желим да будем погрешно схваћен: и ја и други који воде овај колектив смо за приватизацију „Будванске ривијере“, или да то не буде на штету, него на корист је радника и власника фирме и града, односно свих учесника у економској политици овог подручја и Црне Горе.

Пробирљиво тржиште

Одмах је реаговао Владислав Мишровић, напоменувши да се ради о „најбољем уговору“ и да му нису јасна одбијања која су уследила из „Будванске ривијере“.

- Незадовољни су и буне се они који су до сада врло

лоше водили менаџмент у

тим хотелима - рекао је за црногорску јавност, Драган Иванчевић. - Јуди из по-

такоје издавање чак четири милиона марака, плус милион марака на име менаџмента страном партнери!

- Уговором је предвиђено

да дуг по основу кредита

отплаћује цијело предузеће, а не само три хотела за која је заинтересован „Акор“, нагласио је Арменко. - А то, заиста, значи нове економске кризе и посртања. Не желим да будем погрешно схваћен: и ја и други који воде овај колектив смо за приватизацију „Будванске ривијере“, или да то не буде на штету, него на корист је радника и власника фирме и града, односно свих учесника у економској политици овог подручја и Црне Горе.

- Познато је да је 1952.

године отета имовина од

100 породица из Па-

штровића на Светом Стефану и уколико се

уговор не раскине затра-

жићемо од европских

институција које имају

своје представнике у Цр-

ној Гори да заштите пра-

вотеље грађана - рекао је Ускоковић.

- Разлоги за склapanje

овог уговора су обезбије-

ђивање неопходних фи-

нансијских средстава која

ће бити уложена у објекте

да би се на тај начин, кроз

реконструкцију и модерни-

зацију хотела Црној Гори

омогућило пласирање „но-

вог туристичког производа“

на светској тржиштима,

а у помоћ система продаје и

пропаганде чувене компа-

није као што је „Акор“.

Могу рећи и то да предстоје

разговори представника Савјета за приватизацију и

фондова са запосленима у

хотелско-туристичким

предузећима у чијем су са-

ставу хотели обухваћени

уговором о менаџменту,

словодства будванској хот-

елског предузећа су видје-

ли озбиљну конкуренцију и

свој - крај! Они су проци-

јенили да губе моћ и ути-

цај, па и политичку снагу у

уједи са другима, овај

и процијенили да наше хоте-

ле морају да воде они који

имају више референци, ко-

ји боље знају и умију да

испуне бар онај минимум

који захтијева пробирљиво

стрено тржиште.

Услиједила је „преписка“

у црногорској дневној

штапки. Поново се оглашио

Иво Арменко, с новим аргументима. Посебно је подвикао да је за сазивање

сједице и прихватање

уговора Управни одбор имао свега - два дана!

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

стисци, није било простора

за примједбе током

преговора који су вођени -

рекао је Владислав Митровић.

- У таквој временској

ст

ИНТЕРВЈУ „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“

РОНАЛД ХАРВУД, БРИТАНСКИ КЊИЖЕВНИК, ДОБИТНИК МЕЂУНАРОДНЕ КЊИЖЕВНЕ НАГРАДЕ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“

НАГРАДА - ПРИТАЈЕНО УПОЗОРЕЊЕ ДА ЧОВЈЕК СТАРИ

• Писац и интелектуалац увијек имају обавезу према истини, али на несрећу истине је само оно што они примјећују да је истине односно да је зло

Један од најзначајнијих британских романијера, драмских писаца и теоретичара и један од најутицајнијих драмских стваралаца последње деценије овога вијека Роналд Харвуд, примио је 7. августа на Тргу пјесника у Будви међународну књижевну награду „Стеван Митров Љубиша“ која му је додијељена за животно дјело.

Харвудове драме су међу најизвођенијим у познатим свјетским позориштима, а представа „Гардеробер“ по његовом тексту, игра се на око 90 позоришних сцена у свијету. Поред „Гардеробера“, најпознатије Харвудове драме су: „На чијој страни“ и „Мајстор“, а његов роман „Дом“ познат је у свијету као метафора о страдању и изгнанству.

Харвуд је добитник многих високих књижевних признања, а у два мандата био је предсједник Међународног ПЕН центра.

Разговарали смо непосредно послије уручења награде „Стеван Митров Љубиша“ у Будви.

• Господине Харвуд, Ваш долазак у Будву да примите међународну књижевну награду „Стеван Митров Љубиша“ сматра се најзначајнијим доказом овогодишњег Трга пјесника и Града театра. Како сте примили вијест да сте управо Ви добитник ове значајне књижевне награде? Да ли сте и колико били изненадени?

- Прво сам мислио да су направили грешку. Потом сам био јако задовољан, нарочито када сам видио имена људи који су примили ову награду прије мене. Ријеч је о значајним и угледним писцима и велика је част бити у њиховом друштву. Ово је иначе, моја прва награда за животно дјело, па сам почаствован овим признањем.

• Награду коју сте добили за животно дјело прокоментарисали сте на себи својствен начин.

- Поред задовољства постоје, наравно, лоше стране у примању ове награде. Најочигледнији јесте то, што награда, која обухвата животно дјело, носи у себи једно притајено упозорење да човјек стари.

Ова награда ме је најтерала да се осврнем на своје написано дјело и учинио сам тај напор који сам у прошлости намјерно избегавао. Са-

знао сам да пишем већ 40 година, али се нећу обазирати на то. Обећао сам жирију који је одлучио да мени припадне награда, да ћу писати најмање још 40 година.

• Да ли сте сазнали нешто о писцу чије име награда носи?

- Знам да је Љубиша био мајstor кратких прича.

• Ваше путовање од Лондона, преко Београда и Подгорице до Будве, игром случаја, трајало је дugo. Међутим, како је након цijелих једанаест сати проведених у путу изгледао Ваш сусрет са Црном Гором и Будвом?

- Био сам веома срећан. Осјетио сам неко олакшање када сам стигао у Будву. Пошто сам стигао ноћу, био сам зачућен великом бројем људи на улицама. Када смо се ујутро пробудили, ја и моја супруга, видјели smo da се налазимо у веома лијепом граду. Колико сам могао да примијетим, Будва имаје квалитет: осјећате се као код кућe.

• Ви сте имали ријетку привилегију да Вам се у исто вријеме на београдским позоришним сценама играју чак три комада: „Мајстор“, „На чијој страни“ и „Гардеробер“. Било је то 1994. године, у вријеме културних санкција међународне заједнице према СР Југославији. Колико Вам је то било значајно као писцу?

- Било је то, као што сте казали, 1994. године, када сам лично дошао на премијеру „Гардеробера“ у Атељеу 212 у Београду. Било је то у вријеме најсурвијег културног бојкота СР Југославије и тада сам видио да је мој долазак веома охрабрио интелектуалце у Београду. Не желим да преувеличавам значај тадашње моје посјете, али ми је неко рекао, послије премијере „Гардеробера“, да је Београд тада засијао у старом сјају као некада. Било ми је драго да то чујем.

• Кају да сте постали очарани позориштем веома рано, да би оно касније постало веома значајно у Вашем животу.

- Ја сам се заљубио у позориште када сам имао око седам година. Желио сам да постанем глумац и то сам касније и постао. На несрећу, нисам био доволно добар глумац и онда сам почeo да пишem. Прво сам почeo да пишem романе, па тек касније за

Прва најрада за животно дјело:

Ronald Harwood

позориште.

• Када сте открили да Вам је писање најближе и када постајете писац?

- Почео сам да пишem у двадесетпетој години.

схватио да сам писац.

• У Вашим драмама и романима углавном говорите о злокобном лицу нашег времена, обавезно се стављајући на страну добра. Да

увијек имају обавезу према истини, али на несрећу истине је само оно што они примјећују да је истине, односно да је зло.

• Управо због те људ-

Са уручења „Љубишине“ најраде Роналу Харвуду

Моја супруга је у то доба била трудна, а ја нијам имао послу и новаца. За мој рођендан 1959. године, мој тајтл је поклонио писаћу машину. Те године сам написао један роман и једну радио драму. Роман је срећом објављен, а драма је снимљена и за телевизију. Тада сам

лије то првенstveno обавеза писца и интелектуалца уопште?

- Не знам да ли се стављам баш на страну добра, али сам сигуран да се стављам на страну људског. То можда јесте иста ствар, али не волим да размишљам о терминима добро и зло.

Писац и интелектуалац

скости и истине о којој говорите Ви сте међу првим свјетским интелектуалцима осудили НАТО агресију на СР Југославију, залажући се да права истина угледа свјетlost дана. Тада сте изјавили да је код људи који имају у себи културну и умјетничку одговорност

истина једино оружје против политичког варваризма. Да ли и данас мислите тако?

- Наравно да мислим тако и данас. Једино чиме ми ствараoci распољажемо јесте наше умјетничко и право оружје. Хвала Богу, то наше оружје не убија људе, али се бори против политичког варваризма.

У доба НАТО агресије на СР Југославију упутио сам писмо подршке позоришту Атеље 212 у Београду и српском народу, истински саосјећајући са њиховим патњама. Мој задатак је био, као и многих других, да осудим убијање и патњу једног народа. Био је то један гест добре воље и сигнал да се једна особа са Запада не слаже са таквим поступцима НАТО алијансе.

• Већ годинама у нашој земљи траје вријеме прогона и изгнанства, а чини ми се да је то и централна тема Ваших дјела. Заšto је то тако?

- Зато што сам ја дијете емиграната, као и моја жена. То је дио мој живота, и та драма је у великој мјери присутна у нашем искуству. Врло ми је близак осјећај несигурности и он ме као писца веома занима. Отуда и изгнанство као тема у мојим књигама.

• Кају да је за Вас својствено да сваког дана напишете понешто. Да ли је тачно да једва чекате да свање, да би сте писали?

- Ја волим писање. Ујутро се будим пун енергије и желим одмах да сједнем за сто и да пишem. Тачно је да се то дешава сваког дана. Другачије не бих могао. То једино није случај овдје у Будви. Јер, идеја на спавање касно, па са писањем иде теке.

• Који од Ваших комада бисте препоручили да се идуће године нађе на програму фестивала Град театар у Будви?

- Већ сам размишљао о томе и мислим да је ова атмосфера и овај простор у Будви, поготово у Старом граду, душу даје мој комад „Гардеробер“.

• Негде сте изјавили да свијет опстаје зато што постоји сасвим мала превага добра у односу на зло. Репите зато, имамо ли право да се надамо добру у овом времену зла?

- Јуди који предвиђају будућност увијек гријеше. Зато бих одустао од свог предвиђања.

Разговарао:
Ранко ПАВИЋЕВИЋ

ЉУДИ И ДОГАЉАЈИ

ПОВОДИ

МЕЂУСОБНА
ЉУБАВ

Вјековима дуга традиција Паштровића очувана је до данашњих дана, а у прилог томе скоро је обновљена Банкада-Збор Паштровића. Тим поводом разговарали смо са канцелијером Банкаде Симом Арменком.

•Који је значај Банкаде био некада а колико она сада значи Паштровићи ма?

- Банкада је била извршна власт аутономије Паштровића и сачињавали су је дванаест властелина, вијеће суђа и двије војводе. Што се тиче историјског значаја Банкаде мора се истаћи да је она веома мудро водила власт у Паштровићима. У прилог томе свједочи и подatak да је 1423. године донијела одлуку која је битно утицала на даљи живот Паштровића. Наиме, након пропasti Душановог царства Паштровићи су били изложени сталним нападима и с копна и с мора, па је Банкада одлучила да се добро војно Паштровићи приклоне Венецији, а што им је донијело доста повољности. Највећа повољност је била слободна трговина која је условила и развој поморства. Банкада је у то доба била врло утицајна о чему говори и подatak о спречавању римског покушаја покатоличавања Паштровића: протестовала је код млетачког дужда и успела да спријечи тај чин.

Банкада данас нема никакву извршну власт и нема амбиција да се политички ангажује. Међутим, није искључено да Банкада у једном тренутку постане политички субјекат са циљем да савјетује Паштровиће на које активности одређених политичких странака треба обратити пажњу, евентуално за коју станку да се опредијеле. Ипак, главни задатак Банкаде је да утиче на духовну и културну обнову Паштровића.

•Када је настала Банкада и који су били разлоги њеног настанка?

- Настанак Банкаде везује се за Цара Душана који је Паштровићима дао аутономију, а Банкада је представљала извршну власт у тој аутономији. Не зна се до када је као таква функционисала јер су сви писани документи изгорели у манастиру Прасквица 1808. године, али се претпоставља да је посљедњи сазив имала средином де-ветнаестог вијека.

Садашња Банкада први пут је сазвана прије три године подстакнута тешким временом у којем живимо, са циљем да окупимо све Паштровиће. Банкада има саборни карактер који омогућава Паштровићима да се упознају, сусрећују и гаје међусобну љубав.

•Која тијела сачињавају Банкаду и које су њихове функције?

- Банкаду сачињавају дванаest властелина који су били представници дванаest паштровских племена (сада их има једанаest), а њихов задатак је био да усвајају или одбивају предлоге вијећа суђа. Вијеће суђа, или четири судије, били су извршни орган Банкаде, предлагали и доносили одлуке и бирали чланове других института. Ту су и двије војводе, бирани из двије банде Паштровића (петровачке и

светостефанске), а били су задужени за војна питања, и канцелијер који води администрацију, али и има посебно право да заступа Банкаду по овлашћењу вијећа суђа. Некада је Банкада имала и кнеза, али послије прогона посљедњег паштровског кнеза Стефана Штиљановића (крај 15. вијека) Банкада бира предсједавајућег од вијећа суђа који стоји на челу Банкаде.

Данас Банкада има исти број чланова, с тим што се због промјене броја племена и неуједначеног броја братстава у њима води рачуна да се свако братство испоштује једногодишњим чланством у Банкади. Банкада има и институт суда добрих људи (за помирења, за екологију, урбанизам...) и конзула у Београду и Сан Франциску, чија је улога да окупља Паштровиће у тим мјестима, информише их о активностима Банкаде и прикупља помоћ за активности на обнављању културног наслеђа Паштровића.

•На који временски период се бирају чланови Банкаде?

- Банкада се мијења сваке године, али по Законику Паштровића није искључено да се један члан може брати и два пута из различних интереса, док се канцелијер бира сваке три године и може бити биран стално.

•Да ли међу чланством Банкаде има и жене?

- Да. Жене су присутне у суду добрих људи, али мислим да их још задуго неће бити у редовима дванаest властелина и дviјe војводе из простог разлога што се по традицији бирају домаћини кућа за те функције. Међутим, не видим никакву сметњу да жена буде један од четири суђеја јер је и Закоником предвиђено да жене могу учествовати у функцијама Банкаде.

•Колико пута годишње се сазива Збор и како изгледају састанци Банкаде?

- Банкада се редовно сазива сваке године на Видовдан, 28. јуна, на Дробном пијеску, али се Збор по потребе може сазивати и два, три пута годишње.

Програм је устаљен и састоји се из неколико дјелова. Уводни дио чини, поред необавезног фолклорног наступа, читање текста издвојеног из дела неког паштровског књижевника или мислиоца, а који увијек представља појму Збора. Ове године обиљежили су 215 година од велике похаре Паштровића од стране Махмут-паше Бушатлије.

Након поруке предсједавајући подноси изјештај о раду Банкаде, распушта своју и прозива нову Банкаду која је већ изабрана на зборовима двије банде у Паштровићима. Нова Банкада полаже заклетву након чега слиједи фолклорни наступ и паштровска фешта уз приганице, суве смокве и ракију (због поста).

На сазиве Банкаде дође око хиљаду Паштровића и дивно је видjeti како се они поново срећу и друже. Међусобна љубав је у ствари суштина паштровског Збора, а не да диге политичке тензије и хајке.

Ана КОСТОВИЋ

ИЗ ЦРКВЕНОГ КАЛЕНДАРА

ПРАЗНИЦИ У МЈЕСЕЦУ СЕПТЕМБРУ

УСЕКОВАЊЕ ЈОВАНОВО

Понедељак, 11. септембра (29. августа) - Усековање главе светог Јована Крститеља се десило пред јеврејским празником Пасха на двору Ирода Антипе, цара Галилеје. Казна је стигла Ирода - убицу Претече и онога који се, потом, ругао Христу на Његовом страдању у Јерусалиму. Свети Јован проповједник покажања разоткривајући све који су радили супротно закону. Тако је и Ирода тешко укорио за прељубништво са Иродијадом, женом свог брата Филипа, који је био жив.

Због Иродове сујете и освете Јован се нашао у тамници, док је Иродијада, жељела његову смрт. У тамници су долазили његови ученици када им је говорио да је Месија дошао на свијет и да иду ка Њему.

На једној гозби у Иродовом двору Саломија, кћерка Иродијаде и Филипа, својом је игром отпчинила Ирода. Тада је он обећао да ће јој дати све што затражи од њега. По наговору своје мајке Саломија је тражила главу светог Јована Крститеља. Тада је дјевојци на тањиру донијета посјечена глава светог Јована.

Тијело светитеља су његови ученици часно сахрањили, по једном извору, у граду Севастији. Главу светог Јована Иродијада је закопала на неко непознато и нечисто место, у страху да светитељ не воскрсе. О обретењу - проналажењу главе светог Јована, постоји посебан празник и обиљежава се 24. фебруара, по старом календару.

Не дуго затим, Ирода је из освете са војском напао кнез Арећа, чију је кћерку он отпустио. Када је Ирод послије овог пораза изгубио власт римски цар Калигула претјерао је ово троје из Галилеје у Галију, а затим у Шпанију где су живјели у биједи и понижењу. Ирод и Иродијада су видијели крај живота Саломије, о том догађају је записано да је пропала у залеђену ријеку и да је оштрица леда одсјекла њену главу. Потом је њих двоје земља живе прогутала.

Православни хришћани се упућују на одважност Јованову, а да се чувају лакомислености Иродове и покварености Иродијадине.

У спомен на дан када је посјечена невина глава светог Јована црква је одредила да хришћани строго посте - на води, па се не једе риба и не пије вино.

Богобојажљиви људи, овог дана, не узимају нож у руку и ништа њиме не сијеку у спомен када је: „Највећи од жene рођен“ био посјечен.

РОЂЕЊЕ БОГОРОДИЦЕ

Четвртак, 21. (8.) септембра - Рођење Пресвете Богородице. Џева Марија је рођена у граду Назарету, од старијих родитеља, светих Јоакима и Ане, благочестивих и врло богатих. По оцу Света Марија је од рода Давидовог, царског, а по мајци од рода Аронова, архијерејског.

Свети родитељи, будући стари и бездјетни, што се код Јудеја сматрало за гријех и срамоту, од Бога су молили рођење дјетета. Ангел Божији им је благовијестио рођење дјевојчице и још рекао да ће је народи звати: „Блаженом међу женама“. Њено рођење је наговијештено много прије у Старом Завјету и преко старозавјетних пророка.

По рођењу Присно Џева је добила име Марија што значи горка вода (или суза), јер је кроз молитву и сузе измольена од Бога. Наводе се и ова значења имена Марија: госпођа, нада, дар, али се сматра да је највећеродостојније: Важна, Красна!

Са три године дјевојчица Марија је одведена у Јерусалимски храм јер су је родитељи посветили Богу. Ускоро су умрли свети Јоаким и Ана. Света Џева Марија се у пунољетству вратила из Јерусалима у Назарет јер дјевојке нису могле дуже остати у храму - тачније, институт монахиње у то вријеме није постојао. У Назарету св. архангел Гаврило благовијестио Џеви Марији Свето Зачеће и Рођење Сина Божијег Исуса Христа.

Присно Џева Марија је од свог рођења називана Блаженом и била Благословена. У најранијим дани-

ма свог живота благословена је од правословног ријечима да буде: „Прослављена у све народе“ и молили Бога да јој пошаље: „Благослов ко-

„Рођење Богородице“ Манастир Студеница, Краљева црква, 1313-14. године

ји никада не престаје“.

Рођење Пресвете Богородице је један од Богородичних празника и увијек се слави 8. септембра по старом календару, односно 21. септембра по н.к.

У нашем народу овај празник се зове Мали Госпојиндан и Мала Госпојина. Многе породице овог дана славе красну славу - Рођење Пресвете Богородице и упућују молитве Богородици - брзој помоћници у невољи, да моли Бога за опроштење наших грјехова.

КРСТОВДАН

Сриједа, 27. (14.) септембра - Узношење Часног Креста. На овај велики Господњи празник слави се проналажење часног Креста Господњег на Голготи и повратак часног Креста из Персије у Јерусалим.

Крест на коме је Христос разапет пронађен је послије више од 300 година. Мајка св. цара Константина Великог, света царица Јелена је на реченом месту, на Голготи, пронашла часни Крест. Наиме, Крест је био закопан испод храма посвећеног богињи Венери који је саградио цар Адријан, незнабожац. У темељима овог идолског храма пронађена су три крста. Јерусалимски патријарх Макарије и св. Јелена, да би сазнали који је Крест Христов положили су крстове један по један на мртваци, у поворци која је пролазила овим местом. Када је мртваци под трећим крстом оживио, тада се знало да је то часни и животворни Крест Христов. Тада је патријарх подигао Крест, а народ је покажао и молитвено пјевало: „Господе, помилуј!“

Овај обичај и данас постоји, па на Крстовдан свештеник са олтара узима Крест окићен цвијећем и на глави га износи у цркву. Затим Крестом благослови све четири стране свијета док народ, као некада, пјева: „Господе, помилуј!“

Незнабожачки цар Хозрој освојио је 614. године Јерусалим и одnio крест Господњи у Персију, где је остао 14 година. Грчки цар Ираклије, у походу против Персије, побиједио је Хозроја и вратио Крест у Јерусалим, 628. године.

Цар је, идући улицом бола, носио Крест на својим леђима у царском одјелу, али наједном није могао да настави пут. Тада је патријарх Захарије видио антега који је спречавао цара да у раскошном одјелу иде под Крестом, на путу по коме је Господ бос и понижен ишао на страдање. Послије патријархових ријечи цар је босоног и у простој одјећи изнисио Крест на Голготу и положио га у храм Вакрење.

Кирило Јерусалимски, већ у IV вијеку, свједочи да су дјелићи Креста били распрострањени по цијелом свијету. На нашем ближем простору честица часног Креста чува се у Цетињском манастиру, а некада у двору Романових у Русији. За вјерни народ и посјетиоце омогућено је поклоњење сваког уторка и петка када је у Манастиру, у 18 сати, молебан часном Крст

ЗАПИСИ

КА ОБНОВИ ПРИМОРСКИХ СЕЛА

ПОДУХВАТ САМОГРАДИТЕЉА БАЛИЋА

Видо Балић је самоградитељ. Прије двадесет година је почeo трудом око куће својих предака у Ђенашима. Била је то једна зубом времена и догађајима општећена зграда - а таквих је по приморју много - коју је он успио да рехабилитује до завидног нивоа. Данас каже како је много тога још остало да се уради, а могуће донекле и заврши. Вјерује да се послови на кући никада не приводе крају јер се она непрекидно мијења, из једне у другу генерацију, прилагођавајући се новим потребама и новим културним обрасцима живљења. Његова је кућа - зваћемо је према једном документу из 1906. "кућа Браће Балића" - прошла неколико трансформација. Подигнута је негде у првој половини 19. вијека. Прво прилагођавање је доживјела крајем тог стотине, којом приликом су поред осталог каменом зазидани и неки старији отвори што данашњој фасади даје посебан шарм архитектонско културне сложивитељске. У првој деценији овог вијека браћа граде једно солидно проширење, једну терасу на волат са конобом испод. За вријеме бомбардовања Ђенаша у Другом свјетском рату, талијански брод тешко општјује горњи спрат зграде.

Данашиња интервенција Виде Балића, задња је у низу измјена. Она је једно и прва са становишта адекватног третмана градитељског наслеђа у процесу његовог прилагођавања данашњем схватању конфора, али, нагласимо то одмах, и - луксузу. То је богата обнова за богате кориснике.

Прецизно говорећи, обновом и идејом њеног даљег ширења није обухваћена само једна грађевина - кућа Браће коју смо помињали, већ још четири других које заједно са шестом (која је ван програма санације) чине својеврсну просторну композицију. Ова група се у многоме разликује од конвенционалног модела груписања стамбених зграда који се среће у овом дијелу приморја. Куће су не само калканима, већ и леђима ослоњене једна на другу, тако да дјелују не као низ, већ као градски блок. Има се утисак да је један фрагмент неког стајног медитеранског града изучен из свог згуснутог околишта и пресељен у Ђенаше, у предио тераса и дубова, на горњи дио флиша, у природу и карст. Овом утиску доприноси и форма самих кућа које, иако стандардне спратности од приземља и дводесет етаже, ипак имају наглашену вертикалност као посљедицу стијешћених градилишта. Централна зграда композиције, кућа Браће, својом монументалношћу, величким зидним платном са малим отворима, још више наглашава градску иконичност читаве композиције. Као да наисте пред стајим сеоским зградама, већ пред некомprotoурбаним средњовјековном фортецом. То је материјал који је Видо Балић узео да обнови.

Посебност Балићевог самоградитељства, које има одлику добро спроведеног подухвата, јесу у контроли која постоји између три главне градитељске равни - основног концепта реха-

билитације, реализације на нивоу детаља и, најзад, остварених ефеката у естетизацији. Полазна замисао обнове била је да кућа сачува извornу форму, али да се одговарајућом модернизацијом прилагоди данашњем добу. Касније, како се грађевински захват простирао и на друге куће блока, тај концепт се ширio и на њих. Како то у реалности изгледа. Сачувано је све што се могло и што је имало смисла да се сачува. Прво: сачуван је број објеката који граде групацију, као што су задржана и њихова габаритна својства. Нема малтретирања форме, нема прекрајања кровова, усиеџања почетних кубуса, петљања са отворима. Сачуване су локације неких старијих простора у кући, као једне кухиње, затим један или два камена станца на којима је кућа фундирала, па онда више зидова са једну нијансу даље него што је било потребно. Установљавање новог сјаја укида могућност доживљавања вернакуларних својстава архитектуре и води

Ђенаша - Блок са кућама Виде Балића

детаља, сачуван је камен као главни грађевински материјал. Друго: чињеницу да паштровска архитектура можда и са преко половине визуелног ефекта чини партерна архитектура, Балић врло добро осјећа. У том сектору је такође врло видан напор да се сачува сваки наслијеђени елеменат. Задржане су теренске тачке и линије, нивелационе и регулационе, сачувана је прастара стаза која иза блока пролази од Тудоровића, преко Ђенаша, па до Челобрда, сачуван је положај сувомеђе, бистијерна са двије живе воде, положаји неких прилаза, једна мурвица, један шипак што ниче из камена и, као најважније, профил терена који се уздиже од прилазног пута, па преко тераса, завршавајући се самом групацијом. Нису сачувани неки други елементи или својства, као што је пропалост куће од некоришћења, или као што је затрпаност конобе до половине волата, није задржана нестабилност изазвана временом, бомбама и земљотресом, неконфорности створена неживљењем или неудобност спољне комуникације приземље - спрат.

Чисто изведена селекција онога што се чува и онога што се одбацује праћена је солидном материјализацијом. Главни грађевински материјал - камен, потиче са неких 70% са лица мје-

ка питању да ли је оvdje ријеч о конзервацији, или можда о новом објекту који је изграђен као реплика. На сродној линији је и ефекат који изазива ограда око комплекса. Замјена неке потенцијалне сувомеђе или потпорног зида класичном дворишном оградом индивидуалне куће (камени парапет + стубови + гвоздена решетка) изазива исушење снажно семантичко помијеђање - од грађевине у медитеранском планинском руралном предјелу, ка грађевини са периферије неког велеграда, или из припитомљене природе неке парк - шуме. Ове двије претходне опаске скрећу пажњу да се кроз слојеве концепта и материјализације као фине, и по некад неупадљиве, провлаче нити естетизације, архитектонске семантике и градитељске семиологије које, природно је, најчешће измичу могућностима самоградње. Но, претходно не умањује величину подухвата Балића, нити значај изведене рехабилитације. Су-протно, те двије опаске, уз све претходно речено, говори да ће процес обнове народног градитељства приморја морати да прође многе замке, да ће га на том путу чекати несумњиви успеси, али да тај пут неће бити могућ без труда, без воље и љубави какви су показани у Ђенашима.

Владимир МАЦУРА

ДНЕВНИК Н(обијара) Н(адничара)

Пише: Сабо Грегобић

ВРИЈЕМЕ, ОПЕТ, УЈЕДА

Седамнаестога јула. Није то била љетна киша: лило је три дана без престанка, земља је стењала, била мокрија од мора, кренула су клизишта, у Бечићима и другдје... Опет је сунчано, опор, без нарочитих боја. Сјећам се носталгично Бодлерових бијелих, млаких, облачних дана, који су ишчезли, вальда заувијек. Али ко мари за пјесника, сви хрле на плаже, море је топло послије кише.

На

Светом Стефану Саво

(Милошевић),

Новак

(Килибарда)

и Сузана

(Манчић)

су највиђенији гости. Остали онако: имају пару, троше без неког реда, упорно и помало. У сједној „Краљичној плаџи“ су на мукама, слатким: убацују помоћне лејајеве, јер је више гостију него кревета.

Двадесетога јула. На

Аду

тек

пристижу

туристи.

Стидљиво

и тихо

како

и

приличи

голом

острву.

Први

је дошао Ерик Вилкеман, модни креатор из Бонума, који и зиме проводи овдје. Робинсон с Аде је сада добар рибар. Давно је то било када је овде почео с комадићима искидане мреже коју је успио да повеже, има већ деценију. Улови за себе и мачка Мерита увијек, вишак поклања.

Слободни човјече, ти ћеш увијек љубити море, то своје зрцало - смијеши се Ерик, Њемац, који је код Улциња сахранио свој ташту, оног љета деведесет првог, када је први пут стигао на јужно море, са супругом и њеном мајком, чије срце је овде од љепоте заиграло и стало.

Двадесетшестога јула.

Коначно

се

зна

купац

„Галеба“:

зове

се

Џон

Паул

Папаниколау.

Амерички

Грк

се

друго

двоумио

између

јахте

Франклина

Рузвелта

и

Титове.

Пресудила је бурнија историја „Галеба“.

У

Будви

изгорио

„Екс-понат“.

Некадашња

само-
послуга

„Врачара“,

потом

„Центропрома“,

позната

највише

по мало

биртији

гдје

се

пун

и

између

титове

и

рети

и

титове

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

Између редова (7)

ПИШЕ: Ерих Кош

Чудно и Борхес и Црњански, независно један од другога, по-нављају готово исту, судбоносну реченицу.

Борхес: „Слиједио сам и испунио своју судбину писца.“

Црњански: „Испуни смо своју судбину.“

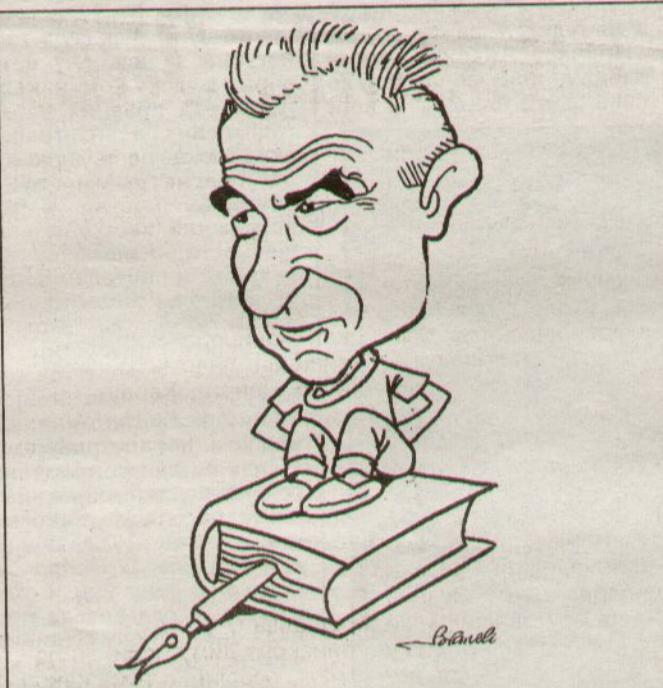
Обојица то казују новинарима, као неку врсту усменог тестамента.

Против моде у књижевности не вреди се борити. Будете ли то чинили прогласиће вас конзервативцима, нафталинцима и старомодним, неталентованим, традиционалистим - ако уопште и скрену пажњу на вас - и наставиће путем који су изабрали или који је изабрао њих. Најбоље је за то пустити ствари да иду својим током и сачекати да самим носиоцима нове моде додије њихов израз. Да се он толико прошири да постане општи и престане да буде нов и оригиналан. Да освоји и провинцијске листове, а сваки почетник тим начином узме да се огледа у литеартури.

Велику су штету литератури направили наши критичари - структуралисти. У ситуацији кад имамо сву силу писаца и нових књига они су решили да нам их више не вреднују и не приказују сматрајући то не-вредним, и њих и њихове учености недостојним послом. Не представљају нам више најбоље ни најгоре међу њима нити хвале оно што је највредније у њима. Постали су, у ствари, мртвозворници патолози-проектори, који својим скапелами разуђују лешеве књига које сецирају на плочама својих столова баш као лекари, патолози, пред својим асистентима и студентима. Не видимо више живу књигу, па чак ни целовиту, нити смо у прилици да о њој стекнемо љиковим посредством целовит утисак. Пружају нам само статистичке податке, квантивитативни и квалитативни анализу њених саставних делова као у хемијској, технолошкој лабораторији. И више демонстрирају своја знања и обавештеност, поткрепљену цитатима из дела страних ауторитета, но што се баве делима писаца које суузели да приказују.

Смоква је свакако предмет који ми разликујемо у спољњем свијету, а такође је то и ријеч. Значи смоква је предмет спољног свијета који изазива емоције, осјећаје и асоцијације мисли које пратимо са жељом да их изразимо, чак и ако су те асоцијације врло субјективне, пристрасне, приближне и са-свим личне. Постоји тоје да бара врло да их обједолим, да их напишем, то је нешто што ће ми помоћи да промијеним своју представу о смокви, своју идеју о језику. Ако тако окусимо смокву, тако ћемо и осјетити и добити представу о поезији. Обрађујући језик као што ја обрађујем смокву, рецимо, на оштар начин, зависно од отпора или еластичности ријечи, израза, то ми дозвољава да добијем нечег укусног. Смоква је начин постојања који одговара једној етици и поетици, законима пјесништва. Човјеку би користило да посматра неки предмет пажљivo да би открио неке његове особине који би касније могао да присвоји. Често се каже да је чаша симбол хрости: „као што има сјај стакла, тако има и његово крхкост“ каже пјесник. Али ако сам сасвим поштен и пажљivo посматрам чашу, примијетићу да је она чврста материје. Рекавши да је чаша истовремено тврда и крхка, ја излазим из општег мјesta и стварам карактер по Лабријеру или Теофрасту. На исти начин може се замислити јунак романа који би био истовремено и чврст и крхак.“

Јасно! Le claire genie francais! Ово су размишљања истакнутог француског модерног писника Франиса Понжа, писца великог броја песничких збир-*

је неизбежни пратилац...“
сликар Јуба Поповић

Старцима, изабраним у Академији (САНУ) исправа су се обраћали - првенствено службеници установе - са „друже професоре“ као најзгоднијим начином, мада многи од чланова САНУ, књижевници првенствено, нису били професори, ни гимназијски, ни универзитетски. Затим, са променама насталим у друштву и престанком „другарства“, испуштанско је оно „друже“, а остало само професоре. Испало је да је то мало, а како свако друштво, па и демократско, тежи за издвајањем заслужних и угледних чланова у посебне касте, па и сами њени угледни чланови за поседовањем аристократских титула, сад чланове САНУ, редовне и дописне, па и ван радног састава, називају академицима. И они сами се тако обрађују једни другима кад дискутују на седницама: „академичке Нинковићи, академичке Стојковићи“ отприлике као што се у војсци официри обрађују једни другима по чиновима: „пуковничке Нинковићи, генерале Стојковићи“ или, тачније, као што се Енглези ослобавају, у бољем друштву, разуме се, својим аристократским, баронетским или лордовским титулама.

Часлав Милош
У ствари, они који пишу теже за знањем. Ако га стекну пишувачи, немају потребе да то даље чине. А ако га нису стекли они и даље, узалудно, - пишу.

Између речи „пророк“ и „попрок“ разлика је само у једном слову. Једном слову које је изостављено, а не у слову које је додато.

Француски писац, Беркар Пиво, каже: „Натали Сарот је дама „тропизама“ унутрашњих и сијушњих кретања која узбуђује биће, она је прва ударила теоретске темеље новог романа, унинтила класичну психологију и прекинула традиционалну нарацију још 1948, она спада у великане литературе које данас нико не оспорава.“

Крај цитата! А можда још са-
мо кратак додatak: „И које да-
нас нико више не чита.“

„Ова тиранија ће нестati, као и све остале у историји“. (Б. Пекић). Разуме се да ће нестati - заменићe је другa!

... наше реке су загађene, Во-
де су црне, зеленило се уни-
штава, плодни крајеви постају
пустиње. Мали народи се убија-
ју и ратују, mrжњa влада свет-
ом. Тероризам је једини начин
дијалога у којим страдају неви-
не жртве, жене и деца. Глад ха-
ра Африком људи умиру, док љихову околнину велике силе
хране убитачним оружјем. Ти
исти који испоручују оружје,
праве остали свет имбицијалним,
тражећи о љих храну за глад-
не. То су мрачна времена, гора
од концентрационих логора.

Мислим да ни Југословени нису успели да не упадну у ту ѡавол-
ску замку. Национализам и сепа-
ратизам узимају мања, mrжњa им
као да никад нису ни постојаје.

Круг, обалом (21)

Цигле, креч
и поезија

ПИШЕ: Мило КРАЉ

У једном напису ове рубрике писао сам о књижевним вечерима - онако како их ја памтим и доживљавам. Оним ранијим, у међуратним и раним поратним годинама, био сам у прилици да нешто прочитам од њихових учесника, па овог лета простор уступам њима. Из тих сјећања види се, бар дјеломично, како су некада „изгледале“ књижевне вечери у Црној Гори. Одломци из сјећања два познати црногорска ствараоца (Јанко Ђоновић и Ратко Ђуровић) на међуратна представљања публици и Михаила Лалића на она непосредно послије рата, не свједоче само о књижевним вечерима и турнејама, него и атмосferi и околностима у којима су припремане и одржаване.

„Организовасмо“ - писао је Јанко Ђоновић у својим сјећањима - , и једну књижевну приредбу, на којој смо читали своје радове браћа Лопчићи, Василије Лековић, Радоје Мирковић и ја. Представио нас је публици један од уредника Задиса, мислим Видо Латковић. Послије је да је то мало, а како свако друштво, па и демократско, тежи за издвајањем заслужних и угледних чланова у посебне касте, па и сами њени угледни чланови за поседовањем аристократских титула, сад чланове САНУ, редовне и дописне, па и ван радног састава, називају академицима. И они сами се тако обрађују једни другима кад дискутују на седницама: „академичке Нинковићи, академичке Стојковићи“ отприлике као што се у војсци официри обрађују једни другима по чиновима: „пуковничке Нинковићи, генерале Стојковићи“ или, тачније, као што се Енглези ослобавају, у бољем друштву, разуме се, својим аристократским, баронетским или лордовским титулама!

Између речи „пророк“ и „попрок“ разлика је само у једном слову. Једном слову које је изостављено, а не у слову које је додато.

Француски писац, Беркар Пиво, каже: „Натали Сарот је дама „тропизама“ унутрашњих и сијушњих кретања која узбуђује биће, она је прва ударила теоретске темеље новог романа, унинтила класичну психологију и прекинула традиционалну нарацију још 1948, она спада у великане литературе које данас нико не оспорава.“

Крај цитата! А можда још са-
мо кратак додatak: „И које да-
нас нико више не чита.“

„Ова тиранија ће нестati, као и све остале у историји“. (Б. Пекић). Разуме се да ће нестati - заменићe је другa!

... наше реке су загађene, Во-
де су црне, зеленило се уни-
штава, плодни крајеви постају
пустиње. Мали народи се убија-
ју и ратују, mrжњa влада свет-
ом. Тероризам је једини начин
дијалога у којим страдају неви-
не жртве, жене и деца. Глад ха-
ра Африком људи умиру, док љихову околнину велике силе
хране убитачним оружјем. Ти
исти који испоручују оружје,
праве остали свет имбицијалним,
тражећи о љих храну за глад-
не. То су мрачна времена, гора
од концентрационих логора.

Али, кад је реч о литератури, лењост је углјавном знак помак-
нага идеја или бар љиховог ис-
црпљења. Јер, где има идеја има
и активности. У ствари, свака
идеја, представљајући извесну ак-
тивност и, као семе бамбуса,
пробија се на површину и поред
свих отпора. Уосталом, ми зна-
мо само за оне које су се проби-
ле на површину, а оне које су се
утушиле под површином и уса-
неле пре но што су исказане,
као да никад нису ни постојаје.

Александра Ивановића да напише још коју пјесму.

Понешто смо објављивали у „Побједи“, или она је излазила једном или два пута недељно и пружала нам једну страницу простора. У београдске часописе и листове нијесмо усјућивали да пошаљемо: за њих смо ми били про-
винцијалци или почетници, имена готово непозната, иако су Мирко Бајевић и Јанко Ђоновић објављивали бунтовне стихове и против ње.

Могли смо доћи до израза само на књижевним вечерима. Те приредбе су добро примане, нарочито у Никшићу и Боки. До Берана, Бијелог Поља и Пљевља било је нама немогуће стићи због саобраћајних неприлика.

Можда би било интересантно да поменем чиме смо превозили - теретњацима са грађевинским материјалом - цигле, креч и поезија заједно. При томе би се Бајевић и Пере-
вић изборили да добију место у кабини. Ми други смо се смештали позади, на гредама, врећама цемента или креча, под по-
дртим церадама кроз које нас је била киша.

Ето, на тим путовањима замислили смо да оснујемо часопис „Ствараље“

И управо тај часопис - заједно са „Суспетима“ који су почели да излазе неколико година касније - даје значајан допринос даљој и широј афирмацији већ познатих и појави нових књижевних имена, ријечју: порасту броја књижевних стваралаца, чиме су се испунили услови да се формира и Удружење књижевника Црне Горе. Најиме, до тада - до 1956. године - оно није могло бити основано јер је био услов да имајмање 12 чланова Савеза књижевника Југославије који би били његови чланови. Због тога су овдашњи малобројни писци дјеловали под печатом Повјерништва СКЈ за Црну Гору. Када су се појавиле и прве књиге младих писаца (што је такође био услов) када је описано да се ради о талентованим младим људима, неки од њих пријављени су у Савез. Тиме су створени услови да Повјерништво прерасте у Удружење које је на дан формирања имало 16 чланова.

Основачку скупштину, која је 9. јула 1956. године одржана на Цетињу, у име Савеза књижевника, по-
здравио управо Михаило Лалић који је у међувремену био прешао на рад у Београду и тамо стекао углед веома цијењеног писца.

Тада књижевне вечери и књижевне турнеје организује углјавном Удружење књижевника, некада мањим, некада већим интензитетом, зависно од материјалних и других услова. Последњих деценија оне се „селе“ под кров специјализованих културних институција, манифестација и фестивала где им је, очигледно, сигурије и „удобније“.

КУЛТУРА И УМИЈЕТНОСТ

СИНТЕЗЕ

„Мени се збиља догађаја – тврди Пекић у једној изјави поводом објављивања одабраних дјела у којима је, дакако, и новела Одбрана и последњи дани – да у току писања извесних књига преуземим искуство својих јунака. Не кажем да постаемаш баш оно што су они, али се трудим да их толико разумем, да не изражавам своје идеје, него да изражавам њихове идеје“. Ту врсту пристрасности, која је у Пекића смјеша оданости и подозрења, могућно је без велике муке уочити управо у новели Одбрана и последњи дани. При томе, дабоме, однос поетског и ироничног, оданости и подозрења, треба тражити у једној равни: у овој новели оданост не значи идентификацију са ликом, а подозрење неће иронијски однос преточити у гротеску. Пекић задржава привид реалности у којој би се прича о одбрани и последњим данима Андрије Гавриловића, закле-тог спасиоца дављеника, заиста могла и додогити.

Пекић узима на себе улогу приређивача рукописа који је написао Андрија Гавриловић у затвору, пред смрт: „уз молбу за дозволу да се на територији ФНРЈ сахране његови посмртни остаци 1959. Међутим, како нас упозорава приређивач, односно Борислав Пекић, та је изјава написана, али је Гавриловић годину дана касније сахрањен на затворском гробљу у Минхену, што значи да молба није услышана а да је изјава била узлудна. Приређивач ће нас, међутим, упозорити на подatak да ни он није поштовао вољу писца изјаве Андрије Гавриловића: „Реченице које су у заградама Андрија Гавриловић је својеручно прецртао, сматрајући овај поступак довољним да их учини неважећим. Схватајући их, међутим, као неодвојиве дјелове и ове изјаве и душевног стања њеног аутора, приређивач је узео слободу да се, у интересу истине, Гавриловићевој вољи не повинује. Читалац ће пресудити ко-

ПЕКИЋЕВА ОДБРАНА

лико је био у праву.“

Дакле, задржавајући привид реалности у којој је прича о одбрани и последњим данима Андрије Гавриловића и могла да се деси, Пекић ће, као приређивач рукописа, поправити „само оне ортографске грешке које мисао чине нејасном“.

Зашто говоримо о привиду реалности?

„Ја умјетност уопште – тврди Пекић тумачећи своје стваралаштво – сматрам вештачком творевином, при чему су извесни степени уметности артифицијелнији од других, али у глобалу узвиши, уметност није део живота, она је нешто што је око живота. Зато кажем увек, да ја никада о животу не пишем, ја о животу размишљам.“

Говоримо о привиду реалности већ и због тога што је степен стилизације такозване животне грађе у Пекићеву дјелу изузетно артифицијелно усавршен и мултипликован, па се о реалности може говорити само као о привиду који је већег или мањег савршетства. Код Пекића се не може говорити о појавности живота већ о томе колико његове литеарарне стилизације животне грађе чине замишљену причу увјерљивом. Наиме, размишљање о животу враћа животу самом, његову тумачењу.

Познато је да свака конструктивистичка концепција умјетности, а Пекићева је нескривено таква, подразумијева парадоксалне ситуације изузетно подгодним за доказивање привида реланости у умјетничком дјелу. Наиме, мајсторство конструкције треба извести у најсложенијим, чврним тачкама укрштања животних ситуација. Због тога није ни најмање случајно већ је, напротив, намјерно у Одбрана и последњим данима Андрија Гавриловића, човјек припрат и неук, до-

веден у непосредну везу са Сократом и његовим моралним дилемама, као што је случај начинио

а трагедија у фарсу.

Прича о Андрији Гавриловићу, који се постојано неће „дати никоме“ и који

Искушће својих јунака:

Борисав Пекић

Гавриловића окупаторског квислинга, а још бесмислености стијаја околности убицу „без кривице кривог“. Сва та конструкција, међутим, а уочљиво је колико је она заправо привид реалности, требала је Пекићу зарад тумачења живота, зарад онога што он назива размишљањем о животу. А та размишљања су таква да се могућно у животу претвара и трансформише у апсурдано, трагично у трагикомично,

ће до поље поље дах бранити свој људски и морални интегритет, и јесте више размишљање о свијету и моралу који окружује овога несреника но о њему самом иако је и његова судбина испричана на већшт и занимљив начин. Наиме, Пекић показује нејверованту лимитираност моралних норми грађанској друштва, а и младог антиграђанској, што и доводи до тога да такозвани принципи и нормативи

друштвени исказују као погубни за искрену и изврно људску комуникацију. Морал правних норми, грађанских и антиграђанских, показује се до те мјере прагматичним да га унутарња побуна у име истине или, ако хоћете, човјечности, освјетљава као нехуман и апсурдан пошто је затрован политиком и идеологијом. То што су различите идеологије, и политike, супротстављене и сучељене чини човјечност још нужнијом и, пародоксално, апсурднијом.

Када се данас, тридесет година послије објављивања у часопису „Савременик“ године 1972, поново прочита новела Одбрана и последњи дани још је уочљиво да ова новела припада оном дјелу Пекићева обимног стваралаштва које има моралистичко-иронијски карактере. Нова његова дјела, наречена антропоштка, или она тренута са митским усмјењем, па и она четврта са елементима сајансфикација, мада градитељски подухвати, како би рекао Михиз, не умањују Пекићеву моралистичку ангажованост новеле Одбрана и последњи дани, а камоли стамену артифицијелну изведеност овога невеликога дјела.

Једноставност, нipoшто упрошћеност или поједностављеност, овога Пекићевог новелистичког дјела, од изузетног је значаја за његов опус, није само у усклађености и валидности целине, која вјешто одржава смјесу иронијског и моралистичког, већ и у ванредној комуникативности што је присутна у вјештини вођења приче унутарњим монологом главнога јунака унутар којега се појављују не само пластично обрађене животне ситуације већ и сигурно срезани ликови различитих људи који су имали значајну улогу у животу главнога јунака. Та се разноврсност и прецизност у

карактеризацији ликовна исказује и у дијалошким сценама. По свему томе Одбрана и последњи дани иде у најкомунивативнија и изваљајућа најактрактивнија жаришта Пекићева стваралаштва.

Међутим, када се данас то дјело погледа у сасије оствареним проznим, драмским и есејистичким облицима уочљиве су не само посебности унутарњег духовног гибања ауторове стваралачке свијести већ и душевне мијене писца који од оштроумног аналитичара и циничног тумача постаје све више носталгични, али и скептички пјесник људске судбине. Познато је да су сатирик и лирик у трајној узрочно-пољедичној вези и да је разочарани лирик утемљени сатирик. Пекић је помјерио и помјерао свој духовни поглед на свијет и у једном и у другом правцу или није, колико ја видим, најмрно досега ниједу од тих крајности. Извјесна рационалистичка суждржаност, иронична дистанцираност, одвећ је суспрезала Пекићев душевни немир да би се он препуштао крајностима. Заговарајући oneobichaње, односно пишчеву рефлексију, основни стваралачки принцип сопственога дјела, Пекић заиста постаје писац идеја о стварности.

Зашто да не прихватимо ту његову побуњничку хипотезу? Она омогућава, у сваком случају, да лакше прихватимо Пекићев начин тумачења свијета и живота. Али управо својим литературним дјелом и Пекић постаје дијелом стварности, ако хоћете писцем једне нове стварности, која је настала у побуни против појавне стварности унутар Пекићевог самодетронизоване грађанске свијести.

А да је Пекић суверени пјесник те расточене грађанске свијести, њене отворености, свједочи и његово новелистичко дјело Одбрана и последњи дани.

Вук КРИЋЕВИЋ

ПОЕЗИЈА

По пјесничком облику, по ономе што тај облик садржи, препознатљиво је уобличење стварочеве природе. Из сфере међусобних условности формира се пишчев доживљај свијета, никад без имплицитне поетике. Она се као патње или ухићење уздиже, уз помоћ ријечи, до фасцинације. У томе и лежи драж ријечи. Њихова семантичка зајнованост. Стефан Митровић их је тражио у свом субјекту, богатом и у многочemu стимултивном.

Свјетлост као појам чешће се срета код оних пјесничка које обузима осјећање патње. Озебло и по тамницама заточено срце, прижељкује топлу сунчеву руку. Можа да ће та рука условити да се избегне осјећање ништавила. Рекли бисмо да у Митровићевој поезији свјетлост посједује стварну и хипотетичну природу. Прва се исказује кроз слику физичког кртња, а друга се уткива у ствараочев дух, да би ту произвела читав прасак емоционалних експлозија. Тако појава сунчевог изгрјевка означава радњу, дешавање. Из њега се искорачује у онострано. А ми знамо да се тамо обавља вјечити пресвак духа, неодољив у комбиновању /не/могућег са суштинским. Ту управо лежи та прамјера свијета, која је уједно и свијет пјесме.

Поменули smo сунце као чест атрибут Митровићеве поезије. Погљуба сунца омилостиви цвијет сна, стиша буру у души. Чежња учини топлијом и лјепшом. Да дан буде неуморни сијач свјетлости. Неутпућени читалац може да повјерије да је ријеч о идили. А није. У погље дана, обасјаног сунцем, поета уводи читаву скalu меланхоличних осјећања. Ту је растиње, ту је узнемирени пулс мора. Ту је коначно и ду-

ша која је обухватник питомих медитеранских слика. Слободно кажимо да живот није дас Митровић да трага за дубљим слојевима пјесничких визија. Служба у војсци га обавезивала да лирско у себи потишију. Официјелно становиште непријатељ је сваког лирског излива. Тек кад је ражалован чина (пуковник), лична осјећања су се разбуњала. А она нијесу била у моћи да се рваја са грубостима живота.

Судбина је хтјела да Митровић од заговарача једне узвишене идеје буде њена жртва. Идеју није напуштао, али су зато зла постала већа. У голооточкој мишоловци био је збијен свијет његова идеала. Идеја се преобratio у пустош. Од свега што је струјalo свијешћу остао је завијаји пејзаж, који треба преобликовати у ријечи, у риме. Кад је дошао у њега послије голооточког заточења, ријечи су биле спас за изморену душу. Сачувана је осјећањност, што је велики подвиг. Поета је своју мисао везао за успаванку зvizđeda, за мирис мимозе, враћавши се извору младићких успомена кад је све било у блеску и засањењима.

Парадоксално је или тачно да је патња један од супстанцијалних облика историје и стварања. Кад то имамо у виду, постаје јасно што се голооточко вриједне и удеши на њему, кадирају кроз такву пријму. На Голом отоку, као нигдје друго, жртви је, примјеном мучилачких метода, одузето све. Чак и мисао. Замишлите човјека који не запажа слике и не осјећа мисли. Он се изравњава са каменом, који није његова позадина него суштина. Са њиме кажњеник Митровић „увјежбава“ пропорције мрака и безвръзности. Учинак кажњеничког рада не огледа се по количини

извађеног пјеска из мора, него по броју улазака у воду на температури испод нуле. Митровић је тамо, у голооточкој пустини, носио на грбачи камен, не збаџуји га на тле јер би тиме изазвао револт мучитеља. Мирио се са својим умирањем, физичким и душевним.

Поезију овог пјесника морамо посматрати и из те перспективе. Она се таквом нуди. У болећивом и искушеничком тону. Голооточки амбијент представља један ванвремени призор, у коме живе надреалне слике, непојамна зебња и занавијек трауматизована усамљеност. Усамљеност сред толиког метежа и злоставе. Ко ће на Отоку, са кемним огратчам, мислити на њежност. Најмање овај поета који је тамо, колико знам, третиран човјеком помјерен ума. С тајвим је налазом и дошао међу рију биља и бруј мора, крај Будве. Почекео је записивати шта је осјећао и шта снио. Умјесто црног заточеничког декора ведре слике. За душу су оне прекрасно дошли, али су дошли. Као фини везови завијају носталгије. О тим везовима рекоше лијепу ријеч академик Радомир Ивановић и др Слободан Калезић, приликом промоције Митровићеве књиге, штампане прије неколико година на издању Културно-просвјетне заједнице из Подгорице.

Голооточко вриједне структурирало се као патња, не само док се тамо чамовало, него и послије тога. То је „драма у наставку“, јер бивши Голооточани, а међу њима и Митровић, морали су идеологијску јерес плаћати сталном шиканацијом, а они који су умрли, нијесу имали право на грађански испраћај и жаљење. Ријеч неподобност за њих је била нешто као

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ПРЕД ЧИТАОЦЕМ

ПЈЕСНИЧКА ЕГЗИСТЕНЦИЈА

Стеван Раичковић: У друштву јесника, БИГЗ, Београд, 2000.

„ДА будем песник није ми амбиција. /То је мој начин самовања. /Ако понекад пожелим, /Тек ради маштања, да будем јагње.../ То је зато што осећам оно што пишем...”, пјева је Фернандо Песоа у лицу Алберта Кајра. Песоа у бити жели да каже како се између писања и живота не може повући линија разлике. Писати поезију значи живјети поезију. Понајчешће не размишљам, па ни не осјећам у којој је мјери чак и обичан критичар постављен на олтар поезије. Да бити пјесник подразумијева особен начин живота, који се може одредити и као пјесничка егзистенција, потврдиће нам нова књига Стевана Раичковића. Мемоарска проза У друштву јесника сведочи колико је сваки дамар подређен једном зајтјевном намету, дубоко посвећен посебном свијету у којем је, како каже Раичковић, понекад као у рају.

Књига доноси његова сјећања на дружења са пјесницима. Али већ код првог записа На почетку беше... Кирјаковић читаоца чека прво изненадење. Уколико се понада како ће аутор пратити о својим успоменама на пустоловине боемског умјетничког круга, његова ће се очекивања одмах распуштити. Елегантни господин Кирјаковић је пјесник кога је Раичковић као дијете срећао, али не и упознао. Фигура која му је омогућила да замислила и да на замисљању изгради своју егзистенцију. Тридесетак мемоарских записа, са поиста трагова о конкретним људима и догађајима, културним и књижевним приликама, отвара се као збирка имај и напре прозе устрајавајући у тој особеној све до самога краја.

Бити пјесник значи све пропуштати кроз филтер

специфичног доживљаја стварности који ће јој, зауврат, давати другачији смисао. Бити пјесник значи непрестано обитавати негде између два свијета - „обичног”, реалног и његовог креативно-имагинативног отклона. О томе, уосталом, Раичковић веома често и пјева у непрегледном броју својих стихова. Зато су у књизи подједнако важно мјесто добили пјесници са којима се уистину, у тзв. обичном животу виђао, али и они са којима је друговоја читајући њихова дјела. И њих је уистину волио подијеливши са њима, можда и више него са „живима и правима”, и нека од најдрагоценјијих тренутка и најзначајнијих искустава. На основу ових записа не могу са сигурношћу да дам предност ниједној од двије врсте дружења. Вјерујем како сам аутор није кадар, па ни вољан да их одијели.

Ако ништа друго, постало ми је јасније зашто сам за неке мени најмилије писце - а не либим се да кажем да међу њима предњачи Стеван Раичковић-на досад необјашњив начин живојно везана. Нас, како каже Јован Хриситић, не чине само путовања и љубави, већ подједнако, ако не и више, књиге које смо читали. Наша унутрашња, духовна биографија. Читав један живот који се упоредо одвија, усисјеца се у нас и пресудно нас одређује. Да је тако, свједочи и ово дјело. Раичковић пише и о пјесницима које је одбио да упозна. Онима чије је пјесме веома волио, а плашио се да ће га личност њиховог творца разочарати. Едно од битних обиљежја његове лирике, уосталом, јесте и зебња да наш крхки унутрашњи свијет неће издржати про-

бу стварности, можда најочтије изражена пјесмом у прози. Пред осветљеним прозорима или сам живој. А да ли ће издржати поезија? Најновија Тиса није успјела да се одупре својштву контаминацији. Није успјела у свијет да еmituje нешто од свог имагинирајућег устројства. Штавише, уплије је његове отрове; и сама постала затрована.

Уколико бисмо хтели да о новој Тиси брзоплето говоримо као о капитулантској пјесми, присјетимо се како је сам чин изрица демонстриција снаге. Потпору тези не морам да тражим даље од ове књиге. Недавно је код нас преведено слично дјело, Довлатов и околина Александра Гениса. Он пише о другом руском писцу, Сергеју Довлатову, о својим сјећањима на њега, његовим књигама, тзв. „трћој” емиграцији... И изумијева један особени жанр - „филолошки роман”. Генис до радикалне тачке изводи постмодерно виђење да свака чињеница која доспје у књижевни текст мијења статус и аутоматски постаје књижевна чињеница. Критички текст добија својства умјетничког, Довлатов и околина својства романа - иако у њему нема ни трунке фикције, која се овом жанру одвајају приписује.

Један од узрока реченог изума је управо тврђња да између живота и писања нема разлике. Да су они једно-исто. Писац који је ушао у књигу, макар то била и његова биографија, може бити само књижевни лик. Све што се са њим дешава јесте тек промјена статуса - из стварности живота он се бесповратно сели у стварност литературе. Насликан се начин, као „филолошки” или - зашто да

не? - „мемоарски” роман може читати и У друштву јесника. У Довлатовљевим мемоарима, вели Генис, истината су тек презимена. Све друго је отклон који обликује аутентично лично виђење, премијеште у умјетнички текст. Питање чињеничне вјеродостојности беспредметно је и постављати. Живот кога се Стеван Раичковић присјећа није истински, већ мој ући живот. Пјесничко сјећање. Ако хоћете - роман.

Иако у критици виши за традиционалиста, Раичковић се из књиге у књигу мијења. У друштву јесника није само жанровски новина аутора, чије ниједно досадашње дјело није у потпуности мемоарско. Битнија је, међутим, поетичка новина, из оштреј израз постмодернистичких тенденција које текstu подређују друге видове бића, какав се није сретао у његовом опусу. Снага његовог израза, његов креативни потенцијал, чине се неизмјерним. Не знам ниједног нашег пјесника, понајама Раичковићевог исписника, који је кадар да стане уз раме са поетичким лудоријама четврт вијека млађег књижевника. Треба ли још нека потпора?

А ако су понекад и критичару дозвољене лудости, усудићу се да приказ ове личне књиге завшим у личном тону. Иако не баш примјерен стручној ктириологији - у животу и у књижевности ипак пријеко потребан, утисак који се током читања најмногу као најснажнији је - доброта.

Макар да је злато успомена обожило некадашње горчине, неизмјерна љубав најпресудније је осјећање ове књиге.

Душница ПОТИЋ

РОДИН ДАН

Кад рога слећи на димњак
прво самери висину куће,
слоју чељади у дому,
да ли су руже у ружичњаку
уредно заливене кишницом
или башибованом канџицом,
да ли је босиљак замирисао
на давну народну душу,
овомерје и ономерје.

Тек шада куга зvezдану врбицу
са оштјалој моћној крила
и небо удава земним шлем:

„усхийни ши били дани, чедо драћо,
шолеши минуши и десешићеа,
за олује и бесове имало одговоре
шриљубљене лахорима даљина
и љубљен сунчев Јлашић стисао се са ви-
сина”.

Драшња УРОШЕВИЋ

НАЈЧИТАНИЈЕ КЊИГЕ
БУДВАНСКЕ БИБЛИОТЕКЕ
У АВГУСТУ

1. Роналд Харвуд: Дом, роман
2. Питер Акројд: Посљедњи тестамент Оскара Вајлда, роман
3. Јоса Бусон: Пролећно море, поезија
4. Едгар Алан По: Мелцелов шахист, приче
5. Јан Кот: Прилог биографији, аутобиографија
6. Клаус Ман: Пред животом, приче
7. Јанко Војиновић: Паника у Интерситију, приче
8. Џон Фанте: Пут за Лос Анђелес, роман
9. Јудита Шалго: Једнократни есеји, есеји
10. Клајв Баркер: Крадљивац вјерности, СФ-роман

ИЗМОРЕНЕ ДУШЕ

смртвница. Њиме су испирали уста политички чистунци или како их је народ називао - додворивачи масти.

Склон сам да тврдим да је свака прошлост недовршена уколико није обухваћена снажном креацијском подлогом. И Митровић је апострофирао кроз лирску визу стиха, где је побуњеничко осјећање, започето тридесетих година овога вијека, уступило мјесто мирилачкој осјећању. То мирилачко осјећање искључиво се веже за природу и њене флорне чаре. Лијек за душу више се тражи у природи него у човјеку. Треба разумјети ту Митровићеву опсједнутост. Кад нерви не могу да истрпе притисак средине, излазе се тражи у самоубиству. Тако је било са Марком Врањешевићем. Велеса Перићем и Стефаном Митровићем докрајчио је метак туге. Митровић ће спасити од заборава оне пјесме у којима цвјета сан биља.

Појета би остао без духовне имовине ако не би имао завичај. И трн и маслина свилавају се у машти као чиста субјективност. Тако се завичај, понијет имагинацијом, преслика у меке доживљајне апликације. Суштина пјесме састоји се у томе што спаја стварно са мишљеним. Свијет је оно што се види, али је више оно што се замисља. Отуда његова стална потреба да буде у предмету или са њим. То је тренутак где шуми чемпрес све дубљу ноћ, како то каже пјесник у пјесми „Врх тишине”.

Митровић се не окреће само завичајним сликама. Он се окреће времену. Хоће да буде његов подсјећајни знак, будући да се у њему стичу душевна ствара и диховни немири. Појета је добро схватио да ствари које насељавају простор, не конституишу га.

Тек у посједу маште добија своје право именовање, односно значење. Поезија управо фаворизује значење, што значи да исказује људски свијет. Митровић је ту мисао о постојању свијета апострофирао у пјесми „Бијели дан”: Овај бијели дан не додирни мраком својих очију.

Овдје се стање душе поистовјеђује са стањем свијета, разумије се попут једне лелујаве визије која се подјељује дара, преображава у стварносну слику мајке земље. Казаћемо да та слика исказује болну страну људске судбине. Нарочито судбине самога пјесника. Од угледне и бројне породице, како казује једна фотографија, не оста нико.

Морамо рећи да стварни свијет може да се одржи ако га подупирају унутрашња ватра. А он није ништа друго до обриса илузије, која је нужна човјеку да му створи срећан првид живота. Призывајући сан, пјесник не пројектује исходиште среће. Из простог разлога што слутња остаје слутња, а сан је у овом случају само затезни лук. Митровићев сан је тужбаличког карактера. Све лијепо иза њега остане: Доћи ће ти у саму ноћи/ али сан биља, али сан мириза,/ нећу, знам/ пробудити.

У поетској визији излишно је тражити тачке ослонца. Визија се разастре и губе. Битно је ухватити њиву супстанцу, а стихом се то може најприје. Пјесник је знао да се пјесма додогоди ако ју је условио код сугестије. Она поред видног степена емотивности мора имати и моћ џеловитог отварања субјекта.

У Митровићевим пјесмама појмовност је важна и са становишта њеног увођења у екстазу. А екстаза, зна се, не фаворизује само идеју, него твори и неопход-

не магијске слојеве и импулсе. Тако у пјесми „Све је ту”, сунце не чини само слику неба, него визуелизује расположење онога ко га посматра: и земља и сунце,/ и звјездани свемир и дан и ноћ,/ и ова маслина пред мојом кућом/ и то зрно што цвјета пламен из уља.

Сличне исповиједне склоности има и пјесма „Лица“. Та пјесма варира тему човјекове егзистенције. Све има своје продужење, па и живот успомена, у које је чврсто и дубоко загазио и у које се огледнује својим брижним лицем неуништиви Андрија Јаблан.

Нећемо погријешити ако кажемо да је тематски оквир Митровићеве поезије у суштини универзалног типа. И кад пјева о пејзажу или о туђој и својој несаници, о уходама и целатима. Кад пјев о жени и биљу, пјесник у ствари лирски валеризује теме општег значења. У свијету је све испреплетено једно с другим. Тај преплет није ништа друго до прожимања свијета и свога је, што је у бити сваке поетске намјене и чина.

Са Митровићем сам се срео неколико пута. Сусрети су остали на поздраву. Очито се видјело да појета није умio ни обичну конверзацију да оствари. Био је, рекао бих, изгубљен. Његова психичка изгубљеност једино је могла да нађе визу у пјесми. Резигниран, окренуо се пјесми као композицији изиграног живота. У њему није могао да нађе примир и окријепи душу. Живот га је изнутра разорио, али је његовој пјесми дао пламен који тихо обасјава нутрину пјесниковог бића.

Жарко ЂУРОВИЋ

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ПОДНЕБЉЕ РУЖЕ МИТОВА

Разговор са Видом Оићеновићем

Више је повода за разговор са писцем и редитељем Видом Огњеновићем. Онај непосредније чињенице да се премијером њене драме „Јегоров пут“ заокружује „Будванска трилогија“ коју сачињавају још „Кањаш Мацедоновић“ и „Трус и трепет“. Овим својим драмским остварењима добитница бројних награда, па и награде „Стефан Митров Љубиша“, увијек на другачији, али на само њој својствен начин, истражује „ружу митова“ за коју вјерује да је у овом крају и да јој је у средишту Љибишино дјело. Међутим, и мит и легенда, и језик и историја само су поводи да се говори о овом времену, о сваком времену. Захваљујући драмама Виде Огњеновића овај крај престаје да буде само по-приште брзе и банаљне потрошње и - сели се у литературу. За нас је, пак, драма „Јегоров пут“ прилика да питамо и потражимо константе по стилу и поступку самосвојног и конзистентног списателског дјела Виде Огњеновића.

• У оквиру „Будванске круге“ поредила бих драмски поступак у „Кањашу Мацедоновићу“ и у драми „Јегоров пут“. Грађа која је послужила као предложак разнородна је: литерарна, односно историографска. Са кавквим сте се тешкоћама сусрели при њеном преобликовању?

- Те две теме повезује само поднебље, односно крш на коме су се додогдило пошто су историјски утемељене, крај у коме су пре-шле у легенду. Кањаш је, истина, већ постојао као литерарни предложак, као одлична приповетка Стевана Митрова Љубише, и то ми је, у ствари, био и основни проблем: како не нарушавати склад приповетке, а на основу ње написати драму која би говорила нешто о овом времену. Нећу да кажем да је прича застарела и да јој је време прошло. Напротив. Али, угао гледања на проблем Кањаша и на његов однос према свету је поме-рен и данас је сасвим другачији. Зато сам ја тежи-ше драме преместила и са своје тачке мотришта преничила, донекле, сиже да бих постигла драмске обрте. Што се тиче „Јегоровог пута“, пошла сам од запи-саног историјског податка о монаху из Русије који је дошао овамо заветован на ћутање. Потицао је из велике породице Строганов, племићке породице која је уврелико обележила историју Русије утичући на њен ток. Дошао је овде у један мали манастир и во-дио испоснички живот правећи пут од мора до манастира Праксица, а потом од манастира Праксица до Дуљева. То је кратак историјски запис о њему. Од тога је требало направити драму. Можда ми је лакше што није по-стојао неки литературни предложак него сам ја могла ту историјску чињеницу да ситуирати у причу, да потражим форму, да се слободном крећем у материјалу, да га везујем уз друге историјске податке.

• Замолила бих Вас да по-редите Кањаша као јуна-ка и Јегора као особеног јунака-идеју, симбол, односно могућност значења. Са којим је јунаком „лак-ше“?

- Мислим да је било да-леко лакше са Кањашем, јер је Кањаш модел већ сам по себи. Требало је са-мо поћи од модела и дати му неке нове особине или га ставити у друге сукобе, у друге односе. Јегор је, као што кажете, идеја, односно симбол, и са тим симболима и метафорама је најтеже на сцену. Тим пре што је Јегор заветован ћутањем и он се не може изражаватиничим другим сем својом појавом и ра-дом. Остало су све утиције које оставља на друге. Он, дакле, постоји као једна врста наглашene силуете којој околина, односно љу-ди који га виде или познају, или га срећу сваког да-на, дају значење и учита-вају у њега своја тумаче-ња. Утолико га је теже би-ло обликовати као драм-ски карактер, а верујем и глумцу је био тежак као-лик.

• Постојале су двије могућ-ности: вертикално и хо-ризонтално организовање Јегоровог лика и саме драмске радње. Ви сте се, веома мудро, опредијели-ли за другу могућност, за хоризонтално повезива-ње. Вертикално повезива-ње би можда тражило од-више вашег учитавања, било би одвише интер-венција на грађу. Да ли је то особеност Вашег по-ступка?

- Мислим да се поступак разликује од теме до теме. Овом приликом сам се определила за варијанту коју помињете и због тога што сам хтела да направим драму на тему сукоба другачијег са стереотипом. Хтела сам да направим драму о томе како среди-на, како људи који се раз-ликују и по на образи и по животној и социјалној си-туацији, ипак на исти начин реагују пред нечим што је атипично, као што је, на пример, Јегорово ћутање. Хтела сам да направим текст о сукобу средине са нечим што се из среди-не издваја. Овога пута је то Јегорово ћутање, а мож-бо је бити и нешто друго. Хтела сам да све те реак-ције некако уткам у причу, да од тога направим дра-му; да правим што мање произвољних претпостав-ки у вези са његовим ћута-њем и да га не анализам и процењујем из данашњег искуства, да расправљам о томе да ли је то прави начин отпора, да ли је одри-цање од говора заправо испаштање или пак тра-жење лагодности.

• Постојали су извјесни критички коментари о томе где је драма можда требало завршити: кол препознавања или овако како сте Ви учинили. Мени се чини, да је управо сходно хоризонталној ор-ганизацији требало урадити овако како сте Ви и урадили.

- Да. Рекла сам да је моја тема сукоб средине са не-чим што се издаваја. Према томе морала сам да завр-шим тако да на крају и средина има своју реч. Су-коб је решен. Видела се да су готово сви били у за-bludi, да је Јегор био оби-чан, једнostavan човек који је због породичне незго-де, несрћног случаја, при-мио кривицу на себе и кренуо у испаштање, одво-дио се од света решивши да нешто корисно учини за тај свет прављењем пута. Његов сам лик разрешила сусретом на крају. Дакле,

он је пред том средином показао колико су они над њим вршили насиље. Остали су ми представници средине као друге стра-не сукоба. И они у епилогу у три става имају своје ме-сто.

• Ово моје питање опет је у извјесном смислу поле-мичко у односу на једну критику којом се тврди да је „Јегоров пут“ драма без средишта, будући да је Јегоров пут као симбол изразито снажно значење-

какво небо већ је његово дело произшло из идеје да нешто уради и да види резултат свог напора. То је оно чиме он себе истовре-мено дарива и кажњава. Увек сам његово успијање поништавала силаском, да не би изгледало да он стреми горе док су сви остали испод пута.

• Да ли би Вас грађа веза-на за овај крај заинтересо-вала и да ли је ангажмана у Граду Театру?

- Верујем да би, уколико

своју прву драму и, мо-рам признati, дирнуло-ме је када је Којовић из-нова „пропшетао“ будван-ским бедемима.

- Овај крај ја зовем под-небљем где је ружа митова, ружа легенди. Нашила смо је ту, а средиште те руже митова је Љубиша, а осим њега Антун Којовић, Крсто Ивановић, Стјепан Зановић. Они нису ни до-вљено истражени ни до-вљено откривени, а верујем да их овде људи носе у наслеђу, јер и Љубиша је наследио доста од њих.

• Овде сад припада питање о особеном језику „Буд-ванске круге“.

• Да ли је то само средство постиза-ња „мириса“ краја и вре-мена или Вам је језик овог краја на дубљи начин инспиративан и зна-чајан у процесу литерар-ног обликовања?

Веома је инспиративан. Када сам радила „Кањаш“ много сам се бавила језиком, односно највише проблема ми је језик зада-вао. Увек сам се питала у коју језичку варијantu то да ситуирајем. Да ли да се служим модерним језиком или да идеју у другу крај-ност и све те архаизме на известан начин употребим и оживим. Направила сам и сопствени речник помо-ћу оног који је већ постојао у Љубишиним сабра-ним делима, али сам и до-лазила у Будву, пре него што сам завршила „Кањаш“, да разговарам са љу-дима, да ослушам како говоре. Схватила сам да покушају да начиним реконструкцију оне старе варијанте говора неће ниче-му послужити. То никада не би било сасвим аутен-тично, ма колико се ја тру-дila. Говор сматрам језич-ким напором да се човек тренутно изрази, да упо-треби језик. Говор је ау-торска варијанта језика; говор је језичка интервен-ција. Оnda сам се опре-делила за једну врсту књи-жевног језика осим у ситу-ацијама када је дијалог не-посредан и када захтева додатну говорну енергију, напор да се неко изрази до краја, да буде лапидаран, изрочит, рецимо у препир-кама и свађама.

Оне језичке варијанте ко-је овде још постоје као го-ворне навике, али се већ употребљавају са малом дистанцом, као облик но-сталичног сећања, послу-жиле су ми да у „Трусу и трепету“ направим неки поетски помак, да напра-вим игроказ у којем бих се поиграла тим језиком и његовим готово ономато-пејским набојима.

У записима Енглеза који су посечивали овај крај, а било их је доста у про-шлом веку, готово свуда налазимо да је ово језичка вавилонска кула. У првом реду чинили ми се да је као Тра-тичко звоне „Кањаш“ и „Краја и прекраја звона“ су за ме-не одувек били врхунци приповедачке вештине и у извесном смислу сам била у полемичком односу пре-ма историчарима књижев-ности који су тумачили Љубишу као писца на пре-лазу између усменог и пи-саног стваралаштва. Сам је кокетирао са тим ставом - да је наводно само запи-сивао речи својих суграђа-на. Он је, наравно, могао да чује предање и легенде, али је било потребно много дара да то тако прозно уобличи.

• Чињеница је да је овом поставком Будва добила

било потребно за непосред-но свакодневно комуници-рање.

Зато сам решила у „Јего-ру“ да направим једну вр-сту језичке вавилонске ку-ле, да међусобна комуни-ција буде на неком за-једничком језику, овога пу-та нашем, а да различити ликови имају нека особена језичка обележја.

• И ви сте писац „авилон-ске библиотеке“ и њен „корисник“. У драми по-стоје, у најбољем маниру, извесни одјеци и иску-ство „Травничке хрони-ке“, намјерно или спонта-но.

„Травничка хроника“ је дело које ме често инспи-рише управо довођењем у везу различитих култура, различитих нарави, неспо-јивих судбина. Неки људи се никада не би могли сре-сти сем у Андрићевом Травнику, тој чудној ниг-дини. Ово овде је, пак, неко место сусрета, ово је обала на коју долазе људи с оне стране мора и с ове стране копна. Приобална места су места где се спајају супрот-ности.

• Будући да се користите историографијом као предлошком, решите да ли уопште вјерујете историо-графији и какав је ваш однос према историо-графској грађи?

- Најпре да кажем да ве-рујем само документима. Волим кад најиђем на ори-гинални запис, факсимил рукописа, на оно што би се могло назвати материјал-ним остатком. То ми улива поверење. Историографију доживљавам као део лите-ратуре, као причу. Историо-графски запис сматрам једним ауторским присту-пом одређеном догађају о којем постоје подаци или предање. Моје поверење у историографију не бих умела да дефинишием. За-нимам ме и волим да читам такозване упоредне исто-рије. Од историографа из-двајам. Тојнија који је историју управо негирао - говорио је наиме да је историја коментар.

• Занимљиво је, када је историографија у питању, да је много тога што сте у „Јегоровом путу“ на свој начин преобликовали постојало као историо-графска чињеница. По-стојала је жена аустри-ског официра која је ор-ганизовала позориште, постојало је и једно не-обично самоубиство у кући Зановића. Можда није би-ло у вези са Наполеоном уласком у Беч, али се додогдило, и о томе постоји материјални траг. Којо-вић је подучавао будван-ску дјецу без надокнаде. Када је у питању „Долчи“, занимalo ме је како сте видели то што га је Пет-тар I морао препустити трагичној судбини. Који је, дакле, Ваш начин пре-обликовања ове грађе?

- Ја настојим да идем да-ље од историографије коју сматрам једном врстом ли-тературе, а Ви сте рекли супорнине. Претпоставимо да историја бележи нешто што се уистину додогодило. Е, онда имам ту слободу, књижевну, да од тог дога-ђаја идем даље, да га фик-ционализујем, да у њега учитам неke разлоге или поводе или последице које су мени за причу коју кон-струишем потребни. Киш је говорио да не верује да се може створити литерар-но дело ни из чега. Све су ове чињенице које сте на-

Повјерење у мој личништву:

Vida Ojnenovic

КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

XIV ФЕСТИВАЛ "ГРАД ТЕАТАР"

ИЗМЕЂУ ДОБРЕ ЛИТЕРАТУРЕ
И ДОБРОГ ПОЗОРИШТА

вели мени послужиле. Да овде није никада извршено ни једно самоубиство такве врсте, услед друштвеног незадовољства, вероватно га у мојој драми не би било. Али, пошто постоји та могућност, нема разлога да се том чињеницом не послужим.

• А Долчи?

- Он, као што знате, јесте био историјска личност, јесте био затворен у манастиру Станичићи. Ту је по свој прилици умрен. Ја сам покушала у својој драми да направим од Долчија образац моралног човека. Једна моя вертикална, ако о њој тако говоримо, замишљена је од Долчија ка Јегору. И Долчи и Јегор су, по мом мишљењу, иста личност, јер Јегор је изабрао за себе мучеништво, изопштио се из заједнице, зајутао, а све су то насиљно урадили Долчију други. Он мора да буди, да нападам преводи стихове, све му је одузето, нема чиме да се брани. Чудим се како до сада није написан роман о тој бескрајно богатој личности, узорној моралној појави свога па и данашњег доба. Човеку који је рођен у Дубровнику и који је био свештеник у приморју, да би се запослио као секретар православног владике. Историјска чињеница је да су му нудили новац да изда владику - о томе пише доктор Павићевић у књизи о владици Петру I. Долчи је личност која заједно са Јегором излази у литературну пажњу, или бар историографску пажњу, и - више књига.

• Веома је занимљиво како се Петар I сјећа Долчија, и размишља о својој могоћи кривици према њему у "Порукама" Чеда Вуковића. У вашој драми Долчи га благосиља на самртном часу.

- Ја мислим да је Петар I био тада у великој опасности и од Руса и од Аустријанаца. Он просто није могао да помогне Долчију у таквим околностима.

• Јесте ли читали Којовића?

- Мало сам читала Којовића, више о Којовићу. Двоумила сам се да цитирати Којовићеву песму, да га у драми "запосли" као песника, а онда сам испак одлучила да он одбие да пише оду аустријском цару. Намерно сам мало одступила од чињеница зато што су такве песме тадашње својеврсно опште место. Добро знамо да је и Његош писао оду Метернику. То су биле loci communis за тај период.

• Одакле пјесма „Соко лете“?

- Нашла сам је код Предрага Ковачевића или где другде, то би била нека стара паштровска песма.

• Ово није питање. Враћам се излози Којовићу и могућности да неки даровити писац открије инспиративну ризницу у његовим мемоарским записима. Занимљиво је да се писце Којовићем одврани, а у Вашој драми има атмосфере из његових мемоара. Очигледно сте нашли ваљани пут даје „призовете“ у своје дјело.

Већ смо на извјестан начин говорили о томе у чemu видите суштину своје престилизације и преобликовања грађе тако да се успоставе Вами значајне везе и системи нових значења.

- Да, ја крећем од онога што бих сматрала истини-

тим ка његовом фикционализовању. Том приликом прескочим историографски облик. Полазим од податка који ме највише занима. Коментар, историографско поређење и опис мање ме занимљији.

• Можемо ли рећи да је Кипово литерарно искуство и Ваше: документ, цитатност, монтажа и колаж?

- Потпуно тачно, то је заиста мој поступак.

• Детаљ је изузетно значајан у оквиру Вашег књижевног поступка, било да је ријеч о прози или о драмама. Због чега се за одређене детаље опредељујете и који је удио фантазије у том сегменту?

- Мени су детаљи веома важни јер је то својеврсни повратак документу, они су извор аутентичног. Када полазим од документа, па га фикционизујем, онда то чиним бирајући детаљ, јер сматрам да не треба пошиштавати документ произвољношћу. Много ме мучи и до најситније појединости проучавам грађу да би остварила један детаљ. Речимо, у сцени са Алмом и Канцелијером, где Алма грчевито настоји да у свом животу и својој свести задржи Беч, да се одупре на викавању на ову средину и усамљеност, схватила сам да је то најбоље приказати кроз музику. Требало је прво конструисати неку врсту њеног укуса и ја сам узела да је то Бетовен, и осим Бетовена безмalo нико, или можда само Хајдн. Онда сам претпоставила да би некога чији је музички укус формиран на Бетовену најмање занимала Моцарт. Ето то су детаљи. За мене је детаљ у литератури настојаје да ствари које додам стоеју на споразуму.

• Чини се да је Вама мједа близак Манов порив да се хуманистичким митом супротстави злоупотреби мита. У драми су примерице, стишани национални и вјерски скоби који су морали постojati на овим просторима. Је ли вам то била намјера? Је ли то, насујпрот многим актуелним поступцима, начин да миту вратите актуелним његова универзална и општевјудска значаја?

- Ја сам била изненађена када су се у наше време појавили верски ратови за које сам веровала да их више не може бити. Погрешила сам и није, на жалост, само наша ужа специјалност вођење верских ратова, већ је то светски проблем. Пронашла сам, изучавајући овај материјал, а и другде, да је екуменизам био на делу дуго пре него што смо ми били тога свесни и пре него што смо о томе почели да пишемо као о једној од спасоносних идеја. Речимо примери Којовића и Долчија, сведоче да су овде људи живели нормално са суседима без обзира на веру. Нисам наизмрвала да напишајем драму да бих глорификовала екуменизам, већ наводим да чињенице као нормалне за то доба и не видим зашто оне не би биле нормалне и данас. Ако то сматрате оживљавањем мита онда то јесте. Ја сам хтела да покажем да су неке идеје овде ствари драстично промењене, а да их ми откривамо као нове и тек почињемо да се боримо за њих. Ја бих хтела да данас буде Којовића који год може више.

• Ви сте прозаиста и драмски писац - шта издавјате као обједињујуће за свој књижевни поступак?

- Можда сам прилаз грађи и њено обликовање. Однос према податку, а затим преобликовање животне, историјске или литературне чињенице којом се користим. Затим однос према детаљу, инсистирање на аутентичном, можда језик, а можда и неко готово мистично поверење у моју литературу.

• Хоће ли се „Јегоров пут“ изводити у Београду?

- Хоће, у октобру или новембру, у Атељеу 212.

• Да ли ћете нешто мијењати, будући да је ово било извођење на отвореној сцени?

- Срећом направили smo сценографију тако да може да стане на затворену сцену. Пробали smo овај комад на затвореној сцени више од месец дана и мислим да се представа неће много мењати већ ће наставити да живи у овом облику као што је сад.

она га је идеологизовала на једној страни и на другој је „сумњиве и непотребне“ митове покушала да забрани или поништи. Говорим о, рецимо, комунистичком периоду или нацизму. Као отпор томе појавила се потреба да се сви митови на известан начин преиспитају. Мислим да је идеологија доживела пораз у окршају са митом. То се види на примеру комунизма. Сада је, међутим, преиспитивање мита постало једном врстом идеологије. Немам никаку против преиспитивања мита, мислим да је то задатак уметности. Али и преиспитивање мита може понекад бити само себи сврха. Опасно је када се уметност постави као посредник између мита и политичке, када послужи као маска. Политика се често маскира уметношћу да би један мит присвојила и употребила га у пропагандне сврхе. И тога смо сведоци у нашем времену.

• Чини се да је Вама мједа близак Манов порив да се хуманистичким митом супротстави злоупотреби мита. У драми су примерице, стишани национални и вјерски скоби који су морали постojati на овим просторима. Је ли вам то била намјера? Је ли то, насујпрот многим актуелним поступцима, начин да миту вратите актуелним његова универзална и општевјудска значаја?

- Ја сам била изненађена када су се у наше време појавили верски ратови за које сам веровала да их више не може бити. Погрешила сам и није, на жалост, само наша ужа специјалност вођење верских ратова, већ је то светски проблем. Пронашла сам, изучавајући овај материјал, а и другде, да је екуменизам био на делу дуго пре него што смо ми били тога свесни и пре него што смо о томе почели да пишемо као о једној од спасоносних идеја. Речимо примери Којовића и Долчија, сведоче да су овде људи живели нормално са суседима без обзира на веру. Нисам наизмрвала да напишајем драму да бих глорификовала екуменизам, већ наводим да чињенице као нормалне за то доба и не видим зашто оне не би биле нормалне и данас. Ако то сматрате оживљавањем мита онда то јесте. Ја сам хтела да покажем да су неке идеје овде ствари драстично промењене, а да их ми откривамо као нове и тек почињемо да се боримо за њих. Ја бих хтела да данас буде Којовића који год може више.

• Ви сте прозаиста и драмски писац - шта издавјате као обједињујуће за свој књижевни поступак?

- Можда сам прилаз грађи и њено обликовање. Однос према податку, а затим преобликовање животне, историјске или литературне чињенице којом се користим. Затим однос према детаљу, инсистирање на аутентичном, можда језик, а можда и неко готово мистично поверење у моју литературу.

• Хоће ли се „Јегоров пут“ изводити у Београду?

- Хоће, у октобру или новембру, у Атељеу 212.

• Да ли ћете нешто мијењати, будући да је ово било извођење на отвореној сцени?

- Срећом направили smo сценографију тако да може да стане на затворену сцену. Пробали smo овај комад на затвореној сцени више од месец дана и мислим да се представа неће много мењати већ ће наставити да живи у овом облику као што је сад.

Разговарала:

Божена ЈЕЛУШИЋ

ИЗМЕЂУ ДОБРЕ ЛИТЕРАТУРЕ
И ДОБРОГ ПОЗОРИШТА

Након готово у потпуности реализованог програма 14. фестивала Град театар, можемо рећи да он иде у ред најкомплетнијих у последњих десетак година. Штета је, стога, што већини просјечних Будвани, забринутих због прекратке сезоне, људима без воде и паркинга, у мравијацима најхаотичнијег туризма, најчешће није ни падало на ум да град добија изнова један особени поклон, истину ружно стијењен у фестивалске рокове, или истински вриједан. Оцјена о комплетности фестивалског програма односи се превасходно на драмски програм (и на рад Браниславе Лијешевић), те на програм Трга пјесника и музички програм. Томе је вјероватно доприносила и чињеница што је више него икад било гостију из иностранства, особито са простора бивше Југославије.

У августу је обиљежено и „отварање“ продате Цитаделе, која је добила нове бијеле, синтетичке, степенице. Кажу да је би-

Сцена из „Јегоровог пута“

ло хране и пића у изобиљу. Остаје да видимо хоће ли продати Цитадела појести Град Театар.

„Бановић Страхиња“, фестивалска продукција 1996. године изнова је била на програму, указујући такође на константан квалитет фестивалске продукције. Монодрама по тексту Мирјане Бобић Мојсиловић (режија Татјана Ригонат, игра Светлана Ђоковић) и представа „Соба моје мајке“, Татјане Вујић, бавиле су се на сасвим директан начин актуелним политичким стањем, жестоко полемишући са њим.

Сасвим су другачије дјељи представе по текстовима Стевана Копривице, у режији Милана Каракића. „Бокешки дмол“ и „Заувијек твој“ су сасвим угодиле публици; рађене су тако да измаме и сузе и смијех и откриле су квалитет младих црногорских глумаца. Штета, са становишта пажљивог гледаоца, што Копривица није избегао груби превид у детаљу - његова Катарина Шпаровић није могла у Перасту почетком прошлог вијека читати Шекспирове комаде, јер је то било изненада. Тачно је оно што Копривица каже - да не треба робовати фактографији, али и произвољност има границе.

Четврта овогодишња фестивалска продукција била је представа „Јегоров пут“, по тексту и у режији Виде Огњеновић. Тако је Будва добила изведбу прве драме са темом и јунацима везаним за овај град. У питању је веома сложено драмско остварење ерудитског и пажљивог ствараоца, које је управо стога, и зато што је својеврсно попри-

јели.

На крају, остало је каバラетски интонирана, одлично изведена, представа руске редитељке Светлане Врагове, која се изнова бави трауматичним сјећањима на комунизам. И Трг пјесника је ове године био на добитку - превасходно због своје интернационализације. Била је привилегија гостовања Владимира Војновића, Виталија Шенталинског, Петера Естерхазија, Арношта Лустига и особито Роналда Харвуда које је ове године, свакако заслужено, припадала „Љубишина награда“ (а ми смо некако сигурни да она неће заобићи није значајнијег црногорског писца, Љубишиног сљедбеника и нашег суграђанина). Селектори су настојали да пруже што више, а чини нам се да им на руку не иде простор Трга пјесника. Стражарска будванска гужва, чини нам се, напротив није више примјерена садржајима Трга пјесника. Интернационализован је и музички програм - из Хрватске су дошли Дуња Вејзовић и Ђорђе Станетић. Програм је подразумијевао доста цеза (историја цеза, Мамбо Старс...) наступи Игора Переџића и Бориса Краљевића међу чијим се ученицима већ налазе и млади Будвани.

Остаје да кажемо да нас је много више од фестивалског ликовног програма дирну и оригиналношћу задивио ненаметљиви пројекат-изложба Слободана Словинића. „Реквијем за Школу“ чине само двије одличне слике: „Школа 1990“ и „Школа 2000“ које су отпослате на 19 црногорских адреса. За спас душе у распродатом граду.

Б. ЈЕЛУШИЋ

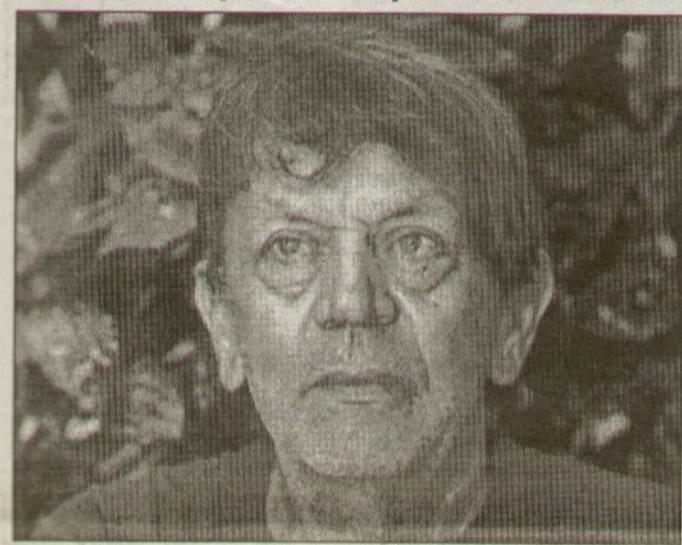
КУЛТУРА И УМЈЕТНОСТ

ИЗЛОЖБЕ

ИЗМАШТАНИ СВИЈЕТ
ВОЈА СТАНИЋА

• Изложба величана црногорској савременој сликарству Војо Станића отворена је 23. јула у ударном шермину овојодишиње у буџанског галерије представља главни догађај ликовне сезоне Галерије. • Публици је у 35 изложеним слика претстављен још један духовити, надреалан Станићев свијет

Отварајући изложбу, сликарев пријатељ Вељо Јаковић је истакао да „колико се много већ рекло о Воју Станићу и његовом сликарству толико и још више остаје да се каже о његовој мудрости, благости и племениности. Остаје да се каже о духовитим и маштовитим причама о Шавнику, о Никшићу, о Херцег Но-

Сликар рођен за то да се бави:

Војо Станић

вом, причама о његовој Црној Гори, чије је Војо Станић средиште осјећања и глас времена у коме живимо".

Станић је рођен 3. фебруара 1924. године у Подгорици. Академију ликовних умјетности (вајарски одсек) завршио је у Београду 1951. а 1958. године предавао у Умјетничкој школи у Херцег Новом. Исте године је постављен за професора Вишке педагошке школе и на тој дужности је био до њеног укидања. Члан је УЛУЦГ-а од 1952. године, а поред многобројних самосталних и колективних изложби у земљи и иностранству посебно треба истaćи његово представљање 1997. године на Бијеналу у Венецији.

Отишао је у Београд да студира сликарство, положио пријемни испит, али се изненада одлучио за вајарство. Вајао је кулаче и картијаде, побједио на конкурсу за споменик Јовану Томашевићу и од тада се посветио сликарству. Зато би се могло рећи да је „скулптура била његова креативна авантура на почетку као што је код неких великих сликара била на крају стварачког пута".

На најновијим Станићевим сликама црногорској приморје окупано све то је медитеранској свитања без кога он не може и неће. Можда се ту и крије тајна његовог јединственог духа и особеног креативног израза. Као на позорници са кулесама, мијењају се Војови ликови-јунаци, његови балкони, тргови, улице, једрилице, торањ, гувно, водосок... Рађене у препознатљивом маниру, слободном

третирању површине са пуно алегоријских елемената, поново доносе још један станићевски необичан и духовит свијет. То је, како је једном истакла Олга Перовић, „један измаштани свијет не само по нестварности призора у којима је све помјерено и могуће, него управо по томе што су људи са свих страна на његовим слика-

СУСРЕТИ

СИНТЕЗА УМЈЕТНОСТИ И ЖИВОТА

• Разговор са сликаром Драганом Мојовићем

Драган Мојовић, сликар чије је стваралаштво дубоко уткано у епоху наше и европске постмодерне умјетности, већ три године узастопно излаже у Будви („Благовест јутра“ са перформансом „Показ центра света“ - 1998., „Опходи“ - 1999.). Овог јета представио је у изложбеном простору Љубишиног дома у Будви, запажену изложбу под називом „Јутрење“, посвећену трогодиšњици крштења најљепше буџанске маслине. Ово је, уједно, био и повод да по разговарамо са умјетником.

• У оквиру актуелних теоријских проблема који се увијек лотичу контролервних питања постмодерне умјетности, у којој мјери Ваши ликовни поступак кореспондира са битним ставовима постмодерног израза?

- Уколико прихватимо Ничеову антиципацију постмодерне садржане у залагању за културу привида и опсјена, за људско право на сталне метаморфозе, у свијету у којем само човјек који је одбацио традиционалну метафизику одређује правила игре, онда, једноставно речено, моје поимање сликарства са овом позицијом не стоји ни у каквој вези. Овде имам у виду посебно за постмодерну карактеристичну владавину означитеља који истиче себе на рачун означенога, измишљених чврстим значењима или стално брисање граница између фикције и збиље. Док постмодерни став радикално одбацује начела традиционалне метеафизике, моја ликовна поетика фундирана је управо на метафизици пресократовске филозофије, битно коригованом и допуњеном рановизантијском хришћанском теологијом. Рекао бих да је моје ликовно стваралаштво у потпуности посвећено управо откривању истине бића онога што је сте (бивштујући), а ово се најадективније саопштава језиком слике. Постоји је мистички доживљај сусрета са немим Логосом несаопштив говором, слика је, заиста, једини примерен начин његовог видљивог памћења.

• Познат је Ваш, за сликаре необичајен пут. Наиме завршили сте студије на Природно-математичком факултету умјесто похађања Ликовне академије које је уобичајено за сликара Вашег нивоа?

- Када ми се постави ово питање готово увијек се сјетим мајчиних ријечи „Ко зна зашто је то добро“ које је изрекла, да би ме охрабрила, послије неуспјелог покушаја да упишем Академију. Касније сам се увјерио да се заиста никада не зна зашто је нешто добро да се не додари. Одлуци да упишем студије сликарства претходио је мој рани интерес за бављење природним наукама. На пример, у школи „Јосиф Панчић“ на Бановом брду физика, математика, а нарочито хемија, почеле су да ме привлаче више него уметност или историја. То уметство поменутих наука трајно је утемељило мој основни животни став: бити истраживач. Запра-

во, моје изучавање хемије одвијало се из перспективе сликарства, тако да ми се јавило обећање велике синтезе, односно, дефинитивног споја супротности које су ме раздирале још од раног доба живота. Тада схватах да ми је сама Богија Примиса спасила од сопствених амбиција и упутила ме на прави пут изучавања сликарског заната, на Технолошки факултет. Каснијим сликарским развојем све више сам могао да схватим да је мој сликарски поступак у највећој мјери условљен природно-научним и филозофским интересовањима.

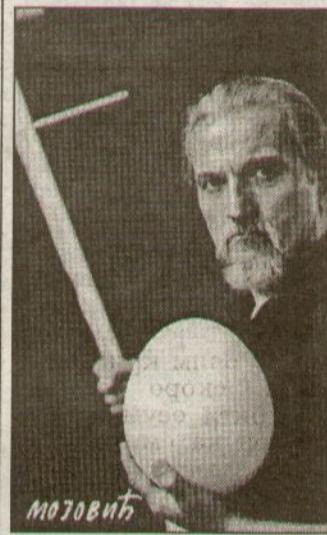
• Како, најсажетије речено, дефинишете појам сликарства?

- Сликарство је врста гледања које упуњује на контемплацију. Доказ експеримента са концептуалном уметношћу. Негде 60-тих година пада идеја да је сликарство до те мјере усавршено (то је већ двадесетих година овога вијека показао супрематизам Маљевича), а имајући у виду сву предисторију богату визуелним мишљењем. Владало је становиште да смо на прагу епохе где није потребно да се сликом и објашњењем замара човјек. Јављају се записи, скице или голи текстови. Јозеф Кошут, де Марје... чврсто су били увјерени да смо на врху визуелних комуникација где уметност постоји као идеја без слике. Ти си екран у коме се развија слика, и то код сваког понасјаба. Међутим, десио се дебакл. Идеја се претворила у своју супротност. Остварена је једна сасвим некомуникативна уметност, а после овог искуства треба добро да се запитамо откуд грешка. Што значи ова визуелна грешка. Покретна слика потјерила је људе у пасивизацију. Око престаје да буде креативно око. Унутар је око одумире као креативни вид. То је разлог пропasti концептуалне уметности. Ускоро ће човјек бити немоћан да замисли било коју слику на прости ријеч. Pearuје се само на пасивно запљускивање слика. Страшан корак уназад. Типично тровање имагинације. Остаје сурво ковитлање спољашњих слика, наступајући имагинацији која представља суштину сликарства. Имагинација је темељ. Уметност не може да буде само емоционална. Права уметност траји активирање свих слојева психе: когнитивни, сазнајни, емоционални, бихевиористички ниво. Све треба да завијира када га погоди уметничко дјело. Уметничко дјело је увијек цјеловито и упућено комплетној човјековој духовној цјелини.

• Темељна начела Ваше ликовне поетике, како су уочили тумачи Вашег стваралашта са којима сте сајасни, јесу начела грчког филозофског мишљења, прецизније предсократовца и рановизантискога теологије и сликарства архетипских симбола?

- Колико ми је допуштено да судим, појам онтолошког средишта или почетак (респ. Бога) остаје

онај фундаментални појам који одређује значајну суштину мој стваралачког поступка. Уколико језик слике преведемо на филозофски говор, неће бити тешко приметити да темељни појмови који су на сликама садржани пред-

Имаџинација је темељ:
Драган Мојовић

стављају симболичке, архетипске митске и религијске појмове који су свагда усмјерени на интерпретацију основног питања происходења/стварања, структуре интелигibilnog свијета као одлучујућег за свијет потоње материјалне објективизације. Участала присуност космичког јајета (јаје света) овде је архетипски утемељено и увијек је у вези са стварањем слика, оно симболише првобитну стварност, али и поновно рођење или обнављање. Успоште узвеши, ријеч је о „праобразима исходишта свеукупности“, платоновском слијету идеја који се у мом сликарству представља у свој „реалној“ конкретизацији.

• Познато је да сте својим

действом сајења кедра на Тргу Републике у Београду, двије године претходили гласовитом Јозефу Бојсу који је на тријеналу у Каселу извео аналогни перформанс. Како је тај Ваш чин одјекнуо у београдским ликовним круговима?

- У вријеме када сам оваквим дјеловањима у Београду, Новом Саду и Либенбургу објављивао свој истраживачки програм заснован на синтези као окосници уметничког поступка, у Београду је био на врхунцу моде алтернативни покрет, познат под називом „нова уметничка пракса“, иза кога је стајао клан окупљен око Студентског културног центра. Тада, као и иначе, они су систематски прећутивали мој самостални истраживачки рад. Тако да је, двије године послије мене, тадашња интернационална звијезда Јозеф Бојс, на Каселском тријеналу извео акцију сајења храстова са сличном еколошком примицију, наша провинцијална авангарда почела је да схвата да су дошла нека друга времена, у којима значај аналитичких истраживања модерних уметника, који су избегли у резерват уметности, блиједи пред горућим проблемом спасавања свеукupnosti постојања, а на који мора да се рагује новим начином дјеловања

синтезе умјетности и живота.

• Ваша размишљања најчешће припадају сфери есхатолошког мишљења, а с тим у вези је и познато ујеренje Достојевског да ће само љепота спасити свијет. О каквој је љепоти ријеч у односу на оно што садрже Ваши умјетничка остварења?

- Једино за шта се стварно воља борити је љепота. Истина као љепота. Јепота изнутра, љепота душе, ка љепоти споља. Јепота споља ка љепоти изнутра. Мора постојати јак синергиски однос. Ако овога нема, ако се ово занемари, бојим се за сликарство, за умјетност уопште. И ако у неким облицима преживи као квази-умјетност, у ствари, умјетности неће више уопште ни бити. Трудим се да свака моја изложба и свако дејство задовољи овај критериј, критериј љепоте. Треба ући конкретно у загрљај са свијетом, допринијети љепотом.

• Већ три године узастопно излажете у Будви. Многи љубитељи умјетности се питају откуд тако често?

- Овогодишња изложба насловољена је „Јутрење“, а посвећена је трогодиšњици крштења најљепше буџанске маслине, коју смо засадилу у оквиру перформанса „Показ центра свијета“ (Град театар), прије три године на централном староградском тргу, „између цркава“ у Будви. Овогодишњи први плодови ове маслине посредно, симболично свједоче о успјешности овог пројекта који се тада могао означити само као смисаони покушај који тек треба да резултира. Прошлогодишња изложба „Опходи“ значила је прву потпору овог пројекта у виду галеријске интерпретације суштине биолошког раста биљке, њеног животодадног опхоења (духовне и рвавне најчашће), док, уз овогодишњу прве маслине, изложба „Јутрење“ (друга потпора или одршка) освије као резултат, односно крајњи исход који се огледа у превазилажењу дуалитета кроз духовни раст, поунутрењем спољашњег простора. „Јутрење“ освије као побједа над проклетством дуализма који нас у вртлогу свакодневице свуда и у свему упорно прати. Рекао бих као и у пјесми која прати ову изложбу: „Око тебе и у теби освије тада умна свјетlost уједињеног простора у коме је укинута разлика између споља и изнутра, бистра светlost неизразливаног простора што се протеже на ове стране видног поља“. У ствари, као што се назире, управо јутро разрјешава дуалитет дана и ноћи у атмосferи одсјаја метафизичке климе у којој се пројављује Бог: „Док озарен у тишини клијаш, уписан круг неба у себи докончај, све-тлошћу опчијен ованесби се, издахи: „нека буде јутро“ и ево јутро“.

Разговарала:
Луција ЂУРАШКОВИЋ

ФЕЉТОН

ГРБАЉ У ОСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ 1941-1945 (6)

ПОСЛИЈЕ УСТАНКА

ПИШЕ: Јован ВУЈАДИНОВИЋ

У јулском устанку на простору Боке није дошло до већих оружаних акција. Италијанске власти зато настоје, у околностима кризе устанка у Црној Гори, да створе привид што нормалнијег стања у својој „новој провинцији“. Раде ужурбано на успостављању и функционисању свих институција којима се Бока интегрише у државно ткиво и друштвени систем фашистичке Италије. Помпезно се најављују програми привредног развоја при чему се истичу велике могућности у поморству, туризму и пољопривреди. Поред система снабдевања становништва минимумом неопходних намирница (апровизира), власти настоје показати бригу за теже социјалне случајеве и неизапослене. Наравно, најављено „благостање“ условљава се мирним стањем и лојалношћу становништва. Напоредо са мјерама којима је требало да се смање напетости изазване устанком, да се одобровљи народ у Боки и подстакну симпатије за нову власт, окупатор спроводи политику безблизног обрачуна са свима који су пружали отпор, у циљу застрашивавања становништва. У то вријеме Италијани су врло узнемирени због све чешћих акција бораца Оријенског батаљона у западном дијелу Боке и појаве партизанских снага у непосредној близини границе „провинције“ са истока. Нарочито су у овим околностима оштре мјере према „комунистима“ - а ту су Италијани, из политичких разлога убрајали све који на било кој начин учествују у антиокупаторским активностима. Карактеристичан је случај хапшења и суђења једној групи грађана из Шкаљара. Наиме, почетком октобра 1941. године у једној кафани у Шкаљарима су похапшени као сумњиви сви присутни, међу којима је било активиста Народнослободилачког пократа, али и грађана који нијесу имали никакве везе са организованим радом против окупатора. По наређењу гувернера Далмације, формиран је ванредни суд који је одмах спровео истражни поступак и суђење. Осморица су соуђени на смртну казну, која је одмах извршена над седморицом (један је био илегалац коме је суђено у одсуству). Девет лица је осуђено на по пет година робије.

Да је сврха суђења било застрашивавање најречитије потврђује

и садржина наредбе о формирању овог суда. У члану 4. наредбе на брају се деликти за које је запријећена најштарија казна. Поред других ту се наводе дјела против државног уређења и свако остало дјело извршено из политичких разлога, оснивање организације или руковођење комунистичким удружењима, као и припадање истим. Сва ова дјела кажњавају се смртном казном. (Д. Живковић, Бока и Паштровић у НОБ-у). То је значило да је по овим критеријумима скоро свако могао бити осумњичен и осуђен на смрт и то не у зависности од учињеног дјела већ од потребе окупаторске власти да демонстрира одлучност у сужбијању „непријатељског“ рата.

Довлачењем нових јединица, Бока је била претворена у прави војни логор са присуством бројних припадника разних формација италијанске војске. Појачане су снаге полиције и карабињера. У Грбаљу се шаље додатно 55 карабињера и 10 агената јавне безбедности. Обавјештајне службе прате са максималном пажњом сваку, по сигурност не жељену појаву или сумњиво дјеловање појединача. Није било никакве сумње да је окупатор спреман да драстичним мјерама сужије сваки облик отпора. У таквим околностима, активно учествовати у народнослободилачком покрету или га помагати, па чак и само симпатисати - значило је изложити и себе и породицу највећем ризику.

У то вријеме на свим великим боиштима оружане снаге сила Осовине постизале су импозантне успјехе. Биле су у офанзиви и освајале нове просторе и у Русији и на афричком ратишту. Њихова авијација је господарила небом Европе и разарала енглеске градове. Очекивање брзог пораза фашистичких сила, што је било подстакнуто уласком Совјетског савеза у рат, више није имало никакву реалну основу. Ступити у народнослободичаки покрет и постати борац против окупатора значило је опредејити се на дуготрајно ратовање са снагама моћне модерно опремљене армије, са свим неизвесностима и опасностима које је такво ратовање доносило.

Појединци који су се

противили подизању устанка у Грбаљу, за вријеме тринаестојулуских догађања нијесу били гласни, јер је владало скоро опште расположење за устанак. Међутим, кад је спаснуо талас устаничких акција у Црној Гори и окупатор почeo да примјењује суворе мјере одмазде, противници борбе наступају у Грбаљу сасвим отворено. Као циљ се истиче: сачувати Грбаљ од страдања каква су дожи-

затора НОП-а и чине се напори да се стање превaziđe. Било је наивног вјеровања да ће надјачати морални обзири и слободарске традиције кад се питања разјасне и људи сквате пуну истину. Очигледно, није довољно пажње придавано чињеници да политички и материјални интереси могу да често стоје изнад моралних начела и традиције и да се вјешто смишљени паролама може

одлагање, да се не би изазвала одмазда и страдање становништва.

Други разговор је обављен у Шишићима, у кући Перовића. Овом сусрету је присуствовао већи број учесника. Лазаревић већ прати наоружана група његових присталица. Партизанску страну су предводили Божко Стругар, Вуко Вукасовић и Љубо Марић. Они су истицали да је борба против фашизма добила свјетске размјере, да се у тој борби удржују све демократске и прогресивне снаге, па је неизоставно да свој допринос тој борби дају и људи са овог подручја, тим прије што су под окупацијом и насиљно приклучени фашистичкој Италији и што се спроводи очигледна италијанизација Боке, која не може мимоићи ни Грбаљ. Истицали су да је, у таквој ситуацији, ометање народног јединства директна помоћ окупатору, а уједно и напуштање слободарских традиција Грбаља. Ко то ради преузима на себе велику одговорност пред народом и историјом.

Лазаревић сада иступа отвореније. Не види оправданост било каквог отпора окупатору, јер, наводно, ми смо мали да би утицали на коначан исход рата, а били би смо изложени великим жртвама. Да би био што ујерљивији, поменује је хиљаде грла стоке која би била опљачкана. На то је Љубо Марић револтирало реаговао ријечима које су остale запамћене, да Грљани никада нијесу овце, козе и краве стављали испред својега образа и поноса.

Ни овај разговор није дао никаквих резултата. Напротив, односи се зоштравају. Почињу да се јављају у неким селима оружане страже, које чувају да неко са стране ко би „бунио“ народ не уђе у село. У прво вријеме се користи оружје које су појединци посједовали. Италијанске власти знају за такве активности и дају им подршку. Заправо, то је први корак у стварању помоћних оружаних снага које ће се касније у читавој Боки развити у организоване формације антикомунистичке милиције, које су биле подређене команди карабињера. Италијанске власти су ове формације употребљавале за чување објеката, а нарочито за „чишћење“ терена. Њихов службени

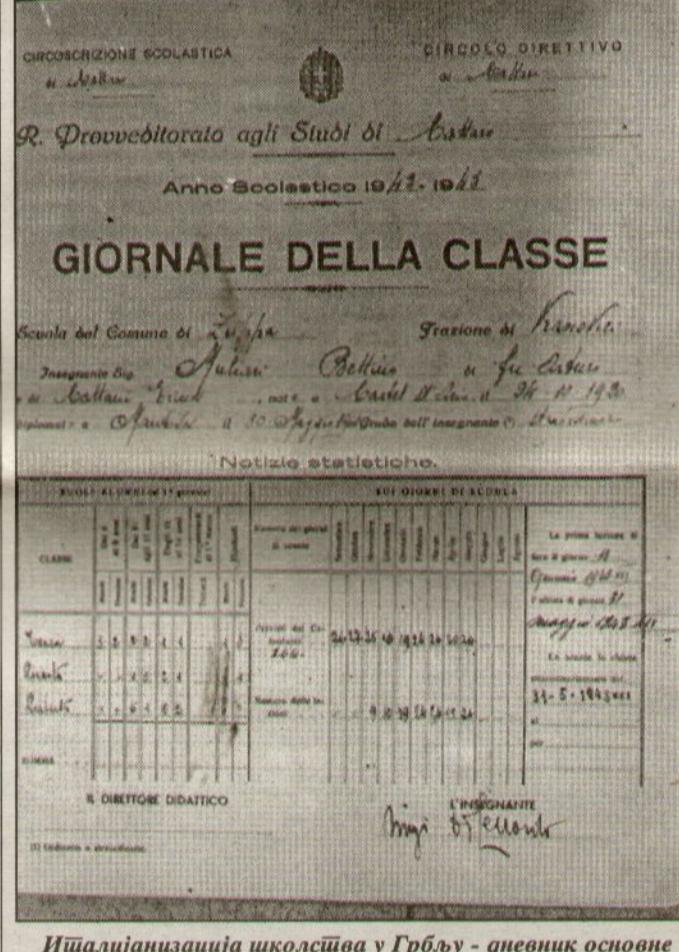
назив је био Miliizia volontario anticomunista, односно Добровољна антикомунистичка милиција.

Ова, активност сужава могућност организованог политичко-пропагандног дјеловања за циљеве народнослободилачке борбе у Грбаљу. Нека села су била потпуно изолована од таквог утицаја, а где се није могло то остварити подстицан је резервисан однос према НОБ-и, ширења је невјерица у њен успјех и страх од посљедице-што у ондашњим условима објективно није било тешко постићи.

Већ је раније речено да је непостојање организације КП у Грбаљу имало неповољне посљедице у припремама за устанак. Њеним оснивањем учињен је одређени напредак у конституисању политичког чиниоца у самом Грбаљу усмјереног на јачању позиција НОП-а. Међутим, оснивањем Телије КП учињен је само почетни корак. Малобројна организација (четири члана) није се ширила и ако су потребе за снажнијом организацијом биле врло изражене. Постојале су и реалне могућности за то, јер и поред све строгости критерија, који су у то вријеме важили за пријем у чланство КП, у Грбаљу се доста велики број, нарочито младих људи, својим понашањем, радом и борбеношћу показивао сасвим „дораслим“ за чланство у КП. Но и поред таквих реалних могућности и потреба и даље је остао у руководствима Партије врло уздржан однос према овом задатку.

Тек је почетком фебруара 1942. године образована група кандидата за пријем у Партију. Њу су чинили: Пеко Баук, Јоаким Ђећић, Нико Богетић, Саво Ђетковић, Нико Ерцеговић, Бранко Радановић и Јован Вујадиновић. Поред ове седморице било је тада у Грбаљу и још доста активиста Покрета, који су могли бити обухваћени у организацији КП и који су то жељели. Па и ова релативно мала група кандидата није довољно политички ангажована, јер су доста касније укључени у активни партијски рад.

(Наставиће се)

Италијанизација школства у Грбаљу - дневник основне школе у Врановићима

вјела нека околна места. Није то више био само резервисан однос према НОП-у и вербално одвраћање од ступања у његове организације - већ се све јасније уобличавао покрет који се директно супротставља било каквом виду отпора окупатору. Јављају се и одређени знаци да се и силом спречавати да у грбаљским селима дјелују „бунтовници“. Сасвим је било природно да италијанске власти са највећим симпатијама прихватају и подржавају овакву политичку појаву у Грбаљу. Али, то је у исто вријеме за припаднике народнослободилачког покрета у Грбаљу значило најаву отварања једног новог унутрашњег фронта, свакако нежељеног.

• Велика опасност од таквог конфронтирања, која ће изазвати подјеле у Грбаљу, уочена је од стране органи-

зација које ће се касније у читавој Боки развити у организоване формације антикомунистичке милиције, које су биле подређене команди карабињера. Италијанске власти су ове формације употребљавале за чување објеката, а нарочито за „чишћење“ терена. Њихов службени

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

Медицина

**МОРЕ
КАО ЛИЈЕК**

Од свих лијекова кје пружа природа, морска вода је по-сљедња „ушла“ у подручје модерне медицине! Парадокс чини већим сазнањем да је море одувијек фасцинирао човјека и да су људи одувијек пливали у мору и сунчали се на његовим обалама, очито не размишљајући о његовом значају и не схватајући у потпуности његова љековита својства. Тако посљедњих неколико деценија почњења по-дробнија анализа цјелокупног дometa љековитог дјеловања морске воде, а лијећења морском водом - таласотерapiјom као дијелом физikalne медицине и reхабилитационих програма који налазе своју примјену у многим заводима за таласотерapiјu.

Сама ријеч ТАЛАСОТЕРАПИЈА потиче од грчке ријечи *thalassa* sa значењем - море, a представља медицинску примјену природних, физичких и хемијских чинилаца који су својствени мору и приморју. Неки облици таласотерapiјe редовно су примјењивани још у викторијанско доба да би у посљедње вријеме њихова примјена оживјела, али у сложенијем облику. Стручна таласотерapiјa се спроводи искључиво у специјализованим институцијама (заводи, љечилишта, болнице), под сталном контролом љекара упућених у технику примјене, индивидуално дозирање и неопходно комбиновање таласотерapiјskих чинилаца са другим терапijskim поступцима (антибиотици, хируршиke интervenцијe, кинезитерapiјa и сл.). Слободна таласотерapiјa је боравак на приморju у циљу унапређења зdravlja, a по препоруци љекара, коју пациент спровodi сам, изван зdravstvenih установa, aли сходно савjetima љекara. То је облик рекреативне медицине, a граничи се са tзв. зdravstvenim туризмом, одлaskom „na more“ po властитom нахodjeњu, a чији је резултат опет, збog своје масовности, значајно унапређивање народнog зdravlja будућi да терapijsko дјelovaњe mora и приморja i ovdje ne izostaje. Таласотерapijski чинioци дјeluju na организam преко некoliko terapijskih kompleksa: термички комплекс (истовремено дејство температуре вазduха, vjetra, toplostog - infračrvenog zračenja sunca i okolini), као и могућnosti toplostog izraživaњa ljudskog tijeđenja) utice na aktivaciju krvotoka i potrošnje kiseonika, a нарочито на терморегulacijsku способност организma; актички kompleksi primjera i vidičevi svjetlosni zračenja) izaziva значајne promjene u organizmu, много intenzivije nego u gradovima ili na planinama jer je horizont širok a refleksija (sa воде, камена ili pijska) veća; хигијички комплекс (концентracija vlage u atmosferi) od posebnog je значајa za sluzokожu dicasnih puteva; aerički kompleksi primjera odlikuje se odustvom atmosferskih zagađenja i većeg broja alergena i s druge strane, većim koncentracijama ozona i (narocito uz samu obalu) sadržajem natrijum-hlorida i joda, što je важно za stanje sluzokожe dicasnih organa; meteoriobioloski činioци (tipične vremenske situacije za primjer - južno vrijeđe, bura, ustašeno vredno vrijeđe) uticu na vegetativni nervni sistem što se može koristiti i u terapijske svrhe; psiko-fizički i psihosomatiski kompleksi (probuđenje želja za kretanjem što aktivira krvotok, funkciju dicasnih organa i endokrinog sistema uz euforijan dživlja prirode). Nabrojani terapijski чинioci sami po sebi nisu specifični za primorje, ali pravilno dozirani, u višestruku spresi i pravilno primješani djeluju na tipičan, skoro specifičan начин. Таласотерapija je dakle, dobar opšti stimulans kojim se aktivira krvotok, disanje, termoregulatorne, neurovegetativne, endokrine i psihichke funkcije uz jačanje opštih imuniteta.

Циљ таласoterapije може biti профилактички (staњe zamorenosti odraslih i djece, nedostatak apetita, kod nedovoljne tjelesne razvijenosti djece) - obično domen slobodne talasoterapije, terapijski u užem smislu (domen stручne talasoterapije) i rehabilitacioni (rekonalvescentna stanja kada se dозвољava slobodna talasoterapija, rehabilitacija srčanih, reumatičnih i ortopedskih bolesnika obavezno kao stручna talasoterapija).

Специјална примјена таласoterapije. Срчane болести: повишен krvni pritisak, реуматичne срчane mane i инфаркт miokarda u fazi rekonalvescenцијe i rehabilitacije, неуроциркуlatorna distorsija; хронична plućna oboljeњa: хронични мукозни или astmatiformni bronhiti, bronhijalna astma, bronхијtazije, rekonalvescenцијa послиje запаљењa pluća; болести uva nosa i grla: хронична запаљењa krajnjika i grla, stanje послиje operativnog odstraњenja krajnjika, хронична запаљењa средњeg uva i sinusa; оболења: tuberkuloza kostiju i zglobova, rehabilitacija raznih povreda локомоторног aparata itd; болести коже: тврдокорни ekzemi, неуродermatitidis, psorijsa (potreban je oprez pri dозирањu!) хируршика i гинеколшка обoljeњa u fazi rekonalvescenцијe; talasoterapija dječje bolesti.

Контраиндикацијe за morskа kupaњa: opšte akutne infekcije s повишенom temperaturom

МОРСКА ВОДА

Литар морске воде sadrži 34,5-36 g mineralnih soli u јонском облиku i то највише хлорata i натријuma, sulfata, kalciјuma i bикарbonata, te male kolicine broma, stroničnoga, joda u tрагovima. Морска вода је уobičajeno slabo алкална (pH 7,5 - 8,4). Штетna је за пићe u većim kolicinama. U pogodnom razblazeњu, јонскog сastava sличnog ljudskoj krvnoj plazmi predstavlja rastvor za rehidraciju - „КВИНОНО-ВА (Quinton) ПЛАЗМА“.

rom za sve uzraste, akutne infekcije gorjih dicasnih puteva, sinusa i unutrašnjeg uva, trbušna oboljeњa, TB, nadražajna oboljeњa kože, aktuni zglobovi reumatizam, starije oboljeљe osobje itd.

Пружимо природи прилику da dјeluje, она зна svoj posao bolje od nas.

Dr Olivera СИМИЋ-КОВАЧЕВИЋ

МЕТЕОРОЛОГИЈА

АНАТОМИЈА ОЛУЈЕ

Олујa, Zевсов бијес, dugo времена сматранa не-предвидивом, остајe јedna од најмањe познатih природних појавa. Праћене градом, олујe стварајe непred на земљu на коjoj се сваког дана огласи око 50.000 олујnih епизода праћenih, у просјеку, са стотињак муњa у свакој секundi. To непознавањe лako се објашњава, упркос широко развијеним средствима за метеоролошку осматрањa. Олујe су појаве vrlo kratkog трајањa (od 15 минутa до 12 сати, најчешћe od 5 до 8 сати), и, пријe свегa, malih размјera (nekoliko десетина километара), da bi биле интегрисане у нумеричke прогностичke моделе, te владајuћe рачунске методе u савременоj метеорологiji.

Тајанstveno настајањe Ваљa разликовati двијe фазe код свake олујe: рађањe непогode и њен развој. Почетак конвексијe (узлазno кретањe toplog вазduha, што пртходи настанку олујe) сложена је појава којa зависи od јoш недовољno познатih околнih faktora (reљef, влажnost zone, itd.). На-против, teorijsko позна-

јавама конвексијe којe пртходе опшtoj циркулацијe вазduшnih слојeva u атmosferi. „Настајањe олујe пролази kroz термичku нестабилност, kroz пораст topлотe и влажности, па отуда пртходни утисак topлотe и vlage“, objашњава Жан-Филип Laфор. И додајe: „Али danas znamo da je to само јedan od aspekata олујnog mehanizma. Mi одсад највиše положемо na два fundamentalna сазнањa: недостатак energije u средњim slojevima тропосfere (слој атmosferе најближи tlu, где настајu метеоролошке појаве), и „цеzилирањe“ od стране узлaznog vjetra.“

Da bi se схватио значајta dva nova parametra, vaљa поближе odrediti функцијu kumulo-nimbusa, tog карактеристичнog олујnog oblaka. Иако тaj oblak представљa moћnu i vrlo сложenu temičku машинu, њegovo настајањe слично је настајањu i других oblaka, riјеч је о кондензацијe воде koјa се u гасовитom staњu налази u вазduhu.

Atmosfera може да садржи само одређenu kolicinu водене паре koјa

на у toku procesa kondenzacija повећava okolnu nestabilnost загриjevajuћi uzlazni вазduh. Oblak se nadima, његов врх na висини већoj od 10.000 m приближава се stratatosferi gdje сe шiri i добијa карактеристичan обликнаковијa. Na врху oblaka вазduh сe расхлађuje.

Taj dij, mnogo гушћi, угiba сe под утицајem земљine тежe i падавina стварајuћi при томе силазne стuje. „Eнергетски“ сценарио олујnog oblaka је u приправности.

Ostaјe kључno pitanje: зашто само неки konvektivni облaci стварајu олујe? Prije свегa требa имati na уму капљице воде настале kondenzacijom: svojom težinom one повећavaju густинu silaznih вазdušnih struja. То je разлог што one по некад могу спriječiti олујnje formacije. „С друге стране, избијањe олујe често почiva na локалnim појавама као што je влажnost језера („форсажи површине“),“ objашњava Жак-Лик Ределсперже. „У олујi постојe uzlazna kretanja ali i kretanja „спуштањem“, прецизира Жан-Филип

200 km/h, са нагlim mijenjaњem правца i jačine vjetra. Неке силазne, изузетno јаке, струјe могу biti опасне за вазduшni саобраћaj, нарочито при узлетањu и слетањu авиона, jer честo сe стварајu без ikakvog спољњег знакa i u условимa vrlo слabe brijeđnosti.

I sупротно, ukoliko падавine ne најdu na сuve слојeve, свe може проći i без олујe или са олујom male sнage. Иma случајева da постојaњe сувих слојeva буде узрок недостатka energije (одсуствom водене паре) u средишњoj тропosferi. Они, dakle, имајu kључну ulogu при избијањu i jačaњu олујe.

Dруго открићe истражivaca тичe сe dominantanog висинскog vjetra. „Kada видите mali oblak koji сe u врху krza (цизелира) i nagiњe, то значи da сe правац ветra na врху разликуju od onog u основи oblaka“, прецизира Жан-Филип Laфор. „Цизелирањe“ којe врши вjetar na вертикалni kumulonimbusa изазива помјeranje падавina u односu na kretanje uzlaznog вазduha. У tom trenutku успо-

Zevsov бијес

вањe фазe названe „зрењe олујe“, прилично јe прецизно.

Француски научни тандем Жан-Филип Laфор (Jean Philippe Lafore), главни инжењер Meteo-Fранса, и Жак-Лик Ределсперже (Jean-Luc Redelferje), директор Националног центра за научна истраживањa (ЦНРЦ), недавно су до-принијeli разумјевањu te природne тајne. Њих dvojica постали су, за petnaest godina, стручњaci za numeričko modeliranje олујe.

Њихов model има двоструку предност. Omogućava predviđanje правца ширењa олујe (3 do 4 сата унапrijed) te teorijsku integraciju tih олујnih oblaka u klimatske modelle na planetarnom nivou. Сastav tih oblaka остао je do sada nedovoljno poznat parametar u jedinicama atmosferskog komplexa (probuđenje жељa za kretanjem što aktivira krvotok, funkciju dicasnih organa i endokrinog sistema uz euforijan dživlja prirode). Нabrojani terapijski чинioci sami po sebi nisu specifični za primorje, ali pravilno dозirani, u višestruku spresi i правилно промješani djeluju na tipičnu природу олујe.

У ствари, олујe, na нижem nivou, свједоче о по-

расте са topлотom. При темперaturi od 20°C вазduh sadrži dva puta влаге више него при темперaturi od 10°C. Kada сe достигne максимална kolicina водене паре, каже се da je вазduh zasiћen. Нашавши сe u uzlaznom kretaju, тaj topli, влагом zasiћen, вазduh брзо biva izложен niskim темперaturama. У трену, nivo zasiћenosti сe pre-vezilazi, пошто темперatura i густина опадајu. Вишак паре сe кондензујe u водене капљице. Но, шta сe догађa kad ta „tečna вода“ постане пар?

Ta промјena стањa захтијeva dodatnu energiju, ovdje енергијu сunца - као kad жelimo da lonaц pun воде prokluča. Ta енергијa остајe затим u облику topлотe похрањena u воденоj pari. Тако облaci представљaju одређenu zapreminu вазduha на бази energetskog napona. Oni tada стварајu ceplove хладнog вазduha koji ћe još brže силазiti ka tlu i tame сe ширити стварајuћi „guste struju“, што обезбеђuje dugotrajnost олујe и њено ширењe. Te struje развијaju сe брзином koja може досегнути

Laфор. У atmosferi, не може сe подићi јedna честица, a da neka другa ne пођe naniže, што доводи до јoш снажнијih и дужних олујa. У посебном случају цизелирањem od стране rotacijskog vjetra поспјешuju сe снажне и упорне олујe удружене са вртlozim, односно tornadima. Стoga takozvana цизелирањa требa takođe uзeti u obzir kod modela za predviđanje олујe.

И доистa mјerene parе oblaka niјe dovoljno da se predvidi jačina олујe. Kada сe kapљице kondenzacije pretvorore u padavine, ъњихova улогa постајe пресудna. У пitanju je jedan od „novih“ nedavno objelodađenih parametra. Ako padavine prolaze kroz слојeve sувог вазduha, ставља сe u deјstvo mehanizam испаравањa: kapљице kiše ponovo сe претvaraјu u водену парu (otuda gubitak енергијe), што izaziva повећanje густине tih сuvih слојeva.

Oni tada стварајu ceplove хладнog вазduha koji ћe još brže силазiti ka tlu i tame сe ширити стварајuћi „guste struju“, што обезбеђuje dugotrajnost олујe и њено ширењe. Te struje развијaju сe брзином коja може досегнути

ставља сe синергијa (са-бирањe енергијe) измеđu uzlaznih i silaznih struja, што доводи до јoш снажнијih и дужних олујa. У посебном случају цизелирањem od стране rotacijskog vjetra поспјешuju сe снажне и упорне олујe удружене са вртlozim, односно tornadima. Стoga takozvana цизелирањa требa takođe uзeti u obzir kod modela za predviđanje олујe.

Ostaјe da se, na kraju, eksperimentalne simulacije pretvorore u operativno numeričko predviđanje. Но, danas ti модели predviđanja јoш uviјek su van mogućnosti terenske mетеорologije, будућi da imaju velike proxtjeve u pogledu vremena izračunavaњa, mada je novi rачunar Fujitsu Meteo-Fранса способан да izvrши 150 milijardi operacija u sekundi.

Science et vie, бр. 994 7/2000
Autor: Franck Жибелен
Приредио: R. Ђерић

ИЗ СТРУЧНОГ УГЛА

Пољопривреда

Неопходне биљке за напитке и зачине

Какао

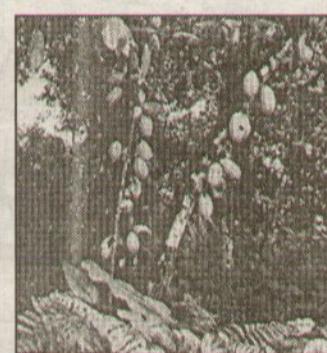
Распрострањен је једино у тропском подручју. Назив је добио по грчкој ријечи која значи „Божанско јело“. Дрво расте до 8 метара висине, али пошто се опрезује не прелази 3 м. Даје густу круну са зимзеленим дугуљастим сјајно зеленим листовима. Цвјетови су директно на гранама. Плодови су јајасти црвено-смеђе боје са дosta сјеменки. Послије бербе сјеменке се препусте врењу прије прераде у какао. Од плода какаоа се сушењем и мљењем добија какао у праху. Какао од кога се спровја чоколада добар је извор беланчевина, угљених хидрата, пектина, целулозе, витамина B групе и минералних састојака - натријума, калијума и гвожђа. Чоколада је укусна концентрована намирница која се састоји од око 65% шећера, око 29% масти и око 5% беланчевина. Богатство у хранљивим материјама, витаминима и минералима чоколаду и какао у праху сврставају у врх најзначајнијих намирница за дјецу, стари, болесне и све остале којима је потребна храна са већом енергетском вриједношћу. Чоколада за кувanje, млијечна чоколада и какао у праху су значајна сировина за кондиторску индустрију.

Млијеко, пиринач, воће и суво грожђе су данас састојци многих врста чоколада. Без чоколаде и какаоа не би се могла замислити производња сладоледа, ликера итд. Болесници који се морају придржавати дијете са мало калорија, дијете са мало калијума, дијете без шећера, дијете са мало масти, дијете са мало калцијума и оксалата треба да избегавају конзумирање чоколаде и какаоа.

Кола

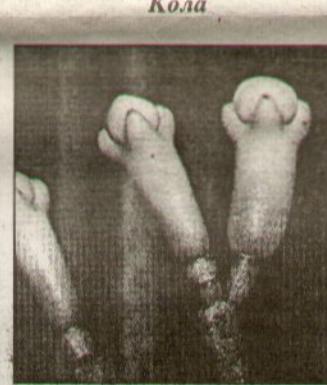
Име потиче од домородачког афричког назива. Гаји се у искључиво тропској клими. Стабло расте високо и до 20 м. То је већно зелена биљка, са наизмјенично смјештеним листовима на гранчицама. Цвјетови настају у густим метлицама у пазуху листова или врсним метлицама. Плодови су дуги око 15 цм, зелене боје, дугуљasti, кожасти састављени су од 4-6 дјелова. То су такозвани кола-ораси који се прије него дозреју као квржице у омоту. Састављени су од плодића бијеле до ружичасте боје док су свежи, а црвенкасте кад су суви. Садрже око 2% кофеина и не-

што других алкалоида. Домородци их троше као надражујуће средство. Производња коле стално расте јер се огромне количине извозе прије свега у земље запада

Какао

ској и суптропској зони. Стабло расте високо 6-10 м. Усправног је дебла, блиједо-смеђе коре. Листови су око 15 цм, кожести, крути и вечно зелени. Одозго су отворено зелени, а са наличја блиједи. Цвјетови су малени, жућкасто-бијели, скupљени у пазушице и вршне цвасти. Плод је бобица са једном сјеменком која кад дозри постаје црне боје. Од цимета се користи кора. Да би се добила миришљава кора стабло се у засадима сјече чиме се изазива пораст многобројних изданака. Кад изданци имају двије године оређују се до изнад земље, а затим се са њих ољују коре која се затим подвргне сушењу. Коре су разне величине, па се најмање коре увлаче у веће све док се не добије цјеваста канела позната у трgovini под именом - цимет. Послије мељаве циметове прах се користи као додатак разним јелима.

Кола

које су развијле индустрију и потрошију гајираних пића са кофеином. Једна чајница коле пића садржи 55 мг кофеина.

Бибер

Потиче из Средње Америке - од Мексика до Јамајке. Услови узгоја су тропско поднебље. Самоникле биљке расту и до 10 м висине, а гајене биљке на отвореном и у стакленицима су много ниже. Дебло је гипко и носи много танких грана. Листови су кожести, дугуљасто ушиљени. Цвјетови су малени, бјеличасти и развијају се углавном у вршним младарима, а понекад и у пазуху листа. Лоптасти плодови врло ситни око 3 mm су миришљави и мало љути, а у мљевеном облику надражују слузокожу носа и грла. Додаје се јелима као зачин. Мирис плода подсећа на мноштво разноврсних мириса, па се назива и „свемирођија“.

Цимет

Име врсте означава Цејлон - постојбину биљке. Успијева у троп-

ској и суптропској зони. Стабло расте високо 6-10 м. Усправног је дебла, блиједо-смеђе коре. Листови су око 15 цм, кожести, крути и вечно зелени. Одозго су отворено зелени, а са наличја блиједи. Цвјетови су малени, жућкасто-бијели, скupљени у пазушице и вршне цвасти. Плод је бобица са једном сјеменком која кад дозри постаје црне боје. Од цимета се користи кора. Да би се добила миришљава кора стабло се у засадима сјече чиме се изазива пораст многобројних изданака. Кад изданци имају двије године оређују се до изнад земље, а затим се са њих ољују коре која се затим подвргне сушењу. Коре су разне величине, па се најмање коре увлаче у веће све док се не добије цјеваста канела позната у трgovini под именом - цимет. Послије мељаве циметове прах се користи као додатак разним јелима.

Мускатни орах

Име му потиче од грчке ријечи „Myristikos“ (мириসав). Успијева искључиво у тропском, топлом и влажном поднебљу. Потиче са отока Малајског архипелага. Биљка је већно зелена. Расте 10-20 м висине. Листови су јајасти, наизменично распоређени, са лица тамно-зелени, а са наличја блиједи. Цвјетови су малени у пазуху листова - жућкасте до зеленкасте боје, миришљави. Плод је меснати кружнолики бобица. Кад дозри отвара се и ослобађа велики сјеменку обавијену влакнастим омотачем. Кад се осуши омотач постаје жућкаст и на тржишту се појављује под именом „мајсис“, а употребљава се у кулинарству и индустрији мириса. Гола сјеменка мускатног ораха додаје се као арома храни и напицима

Каранфилић

Поријеклом је са Малојских овога, али се гаји у свим земљама тропске климе. Стабло расте 10-12 м, сивкасте коре и усправних грана. Лишће је већно зелено, шилјастог облика, чврсто и кожасто. Цвјетови су на врху гранчица. Цвјетне пупољке који се док су још латице затворене појављују на врху чашице у виду свијетле лоптице. Такви се и беру и суше и користе под именом „клинички“ или „каранфилићи“ прије свега у индустрији прераде воћа и у кулинарству.

Јован М. МЕДИГОВИЋ дипл. инг.

Све о цвијећу

Фуксија

Fuchsia-hybrids (Onagracae)

Фуксија је као самоникла биљка одомаћена у многим дјеловима свијета, на пример у Средњој и Јужној Америци, на Фокландским острвима, Новом Зеланду, Тахитију. Код нас је позната као „минђушац“.

Већ око 200 година постоје сорте с обиљем раскоšних, великих цвјетова, што их чини посебно омиљеним биљкама за вртве и балконске сандучиће. Укрштањем се добио читав низ нових сорти висећих или усправних раста. Врло често су отворене спољње латице - цаплице (serala) другачије обожијено него једноставне или пуне унутрашње латице (согола). Најпознатија и врло омиљена сорта је „Beacon“. То је сорта усправног раста која цвјета све до касно у јесен. Цвјетови су јој споља свјетлоцрвени, а изнутра модроцрвени.

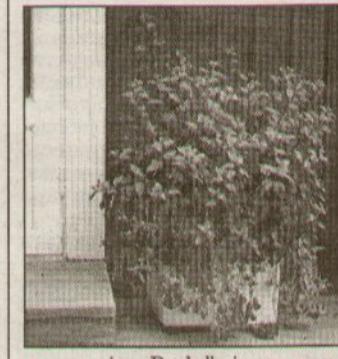
„Маринка“ је сорта узгојена у Француској. Одликује се висећим растом и црвено-

ним цвјетовима чије се латице разликују по интензитету боје. Ова је сорта настала давне 1932. године, али је још и данас врло цијењена и има своје обожаваоце. Једна од најстаријих узгојених

јуна до октобра. Фуксије захтевају његу за презимљавање. Што дуже биљка задржи лишће, то ће створити више зреле, дрвенaste стабљике и лакше презимити. Пресађивати и обрезивати их треба у марта. Најбоље је оставити само једну снажну, средњу стабљику и одоздо уклонити постране избоје. Кад стабац постигне жељену висину, одржите му врх. На том ће се мјесто разгранати и на тај начин обликовати густу крошњу. За презимљавање на хладном мјесту фуксију треба заливати врло штедљиво и то устапајом водом.

Фуксијама одговара полујесеновите мјесто, а само неке сорте успијевају на сунчаном мјесту. Осјетљиве су на мраз. Најпогодније вријеме за пресађивање је март. Треба употребити обилни хумус, хранљиву земљу (рН-вриједност 6).

Припремила:
Нина АСАНОВИЋ

сорти је „Perle“, једноставних цвјетова средње величине bijelo-црвено обожијених цаплица, које се појављују у неизједном броју.

Постоји читав низ нових сорти, једна љепша од друге. Све оне цвјетају углавном од

Добро је знати

ЗБОГ ЧЕГА ЈЕ МЕД КОРИСТАН ЗА ЧОВЈЕКА

Захваљујући великом садржају простих шећера (фруктоза и глюкоза) мед је драгоцен, природна, високоједна и лакосварљива храна, која послује узимањем директно прелази у крвоток. Стога се мед препоручује како здравим особама, тако и оболјелим и нарочито дјеци и реконвалесцентима. Мед је врло погодна храна за дјецу, а код оболјења јетре мед се сматра не само као храна, већ и као лјек.

Енергетска вриједност лекујућим радом. Мед је одличан регулатор крвног притиска. Помаже нормалне функције срца. Употребом меда поправља се малокрвност. Мед корисно је дјелује код нервне и психичке исцрпљености, код оболења штитног жлијезде, хроничног и акутног оболења органа за дисање, а код оболења јетре мед се сматра не само као храна, већ и као лјек.

100 грама меда је око 1.500 ј. Један килограм меда има хранљиву вриједност око 50 комада јаја, 3 кг рибе, 1 кг шунке, 2,5 кг телетине, 6 кг поморанџи, 10-11 кг поврћа итд.

Оптимална количина меда за одрасле особе износи 60-100 грама дневно, а за дјецу упола мање. Мед је најбоље узимати три пута дневно и то уутро око 30 грама, у току дана 40 и увече око 25 грама.

МАЛИ КУВАР

ПАЛАЧИНКЕ ОД ПРЖЕНИХ ПАПРИКА

Десет меснатих бабура испечи на плотни (према укусу испечи још дубље љуте паприке). Затим очистити паприке од кожице и сјемена и самљети на машину за месо. У шерпу ставити кашику масти, па је

загријати на штедњаку. У врелу масти спустити самљену паприку, добро је испржити и посолити по укусу. У сачном тањиру излупати 5 цијелих јаја и посолити. Од умјутавати кашику масти, па је

чинке као сваки омлет од јаја, само што таје не упражи. Затим на сваку кашику палачинку метнути дио испрженih паприка, увiti је и порећати на тањир. Служити док је топло.

РОЛАТ ОД ПИЛЕЊЕГ ПЕЧЕЊА

Ставити у шерпу на шпорет 1/2 л. млијека, па у млијеку закувати 3 кашике брашина, непрестано мiješajući кашику. Када је кашика густа, скинути шерпу са шпорета и мiješati даље, док се маса не охлади. Затим кашику посолити, додати јој 4 жуманџета и чврсто улупати снijeg od 4 бјеланца. Плех намазати машћу, по-

сuti брашном, изрушiti у њега тијесто и пећи га у пећници. Печено тијесто изрушiti на припремљену крпу, па надјевати сљедећим надјевом: на кашику масти пропржити 3 главице ситно исјеченог црног лука. Додаћи меснате дјелове од једног пилета, па их динстити док не почну да се одвајају од костију. Затим га одвојити

од костију и самљети на машини за месо. У месо додати 2 жуманџета, со, снijeg od два бјеланца и 3 кашике киселе павлаке. Надјев превући преко печеној тијеста, па тијесто увiti у тубу. Ставити га у подмазани ватростални плех, прелити киселом павлаком и пећи у перни око 1/2 сата. Служити топло.

КРОКЕТИ ОД ШУНКЕ

Самљети на машини за месо 300 гр. куване шунке. У шунку додати 4 цијела јаја, 1 земичку натопљену у млијеку (оцијењену и самљену), ситно исјеченог

петрусина, соли и бибера. Цијелу масу добро измјешати, додати 3 кашике пресоли, опет измјешати, па изрушiti на сто. Од смјесе правити крокете, уваљati

их у брашно, затим у размјено јаје, па у презлу. Пржити при

БАЧКО ДОБА

УОЧИ НОВЕ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ

Средња школа „Данило Киш“

НАЈВИШЕ ГИМНАЗИЈАЛАЦА

• Ове школске године 130 ученика и чешери одјељења више неће претходне • Највише интеграловања за упис у гимназију - уписано је 130 ученика, а чека се одобрење Министарства просовјете за упис још у једно одјељење гимназије • Ускоро почине дојдјада зира школе којом ће се добити чешери нове ученице и нови простор за библиотеку јер је досадашња претворена у дневе ученице

Средња школа „Данило Киш“ имаје школске 2000/2001. године око 1300 ученика што је 130 ученика више него претходне године. Они ће бити разврстани у 40 одјељења - четири више него прије годину дана.

Ово су подаци о броју уписаных ученика послије поправног пријемног испита у августу који је полагају 124 ученика конкуришући за 53 слободна места, преостала послије уписа у јуну. За десет места за упис у први разред гимназије конкурисало је 56 ученика, пријемни испит је положило 46, а уписано је 11

ученика (два ученика, 10. и 11. на ранг листи, имали су потпуно исти резултат). Уписаны су сви кандидати за техничаре услуживања и техничаре кулинарства који су положили пријемни испит иако је то нешто више од броја за који је расписан конкурс - 27 уместо 20 техничара услуживања, техничара кулинарства, техничара прекојорни. Директор СП „Данило Киш“ Срђа Поповић каже да ће тражити

одобрење од Министарства просвјете за упис још једног одјељења гимназијаца. Нада се да ће се том захтјеву удовљити како би ученици могли да наставе школовање у свом мјесту. Уколико се отвори ново одјељење гимназије у првом разреду средње школе „Данило Киш“ ове године биће једанаест одјељења-четири гимназијалаца, три туристичких техничара и по једно техничара услуживања, техничара кулинарства, техничара продаје и конобара (III степен).

И ову школску годину у

СШ „Данило Киш“ почињу у скученом простору. Многи ученици дјелимично су претворени у библиотеке у двије учионице, а ускоро треба да почне доградња зграде у дијелу изнад школског ресторана и улаза у школу. Касније је због порјектне документације, или пошто је Министарство просвјете обезбиједило средства, очекује се да ће радови ускоро почети. Доградњом ће се добити четири нове учионице (изнад ресторана) и простор за библиотеку (изнад улаза у школу).

В.М.С.

ЈПУ „Љубица В. Јовановић-Маше“

ПРЕКОБРОЈНИХ СВЕ ВИШЕ

• Збој великој броја заинтересоване дјеце упис у вртић у Будви врши се по приоритетима - предност ће имати дјеца којој су запослена оба родитеља, она која су раније похађали вртић и предшколци, будући ученици • Необходима изградња новог вртића у Будви и санација објекта вртића у Светом Стефану и Петровцу

Вртић у Будви је и ове школске године претијесан да прими сву заинтересовану дјецу. У јунском испитном року уписано је 380 дјеце чиме је више него дуплиран предвиђени капацитет који износи 146. Прекобројност је распоређена па су и све групе дуплиране. Предстоји још и августов-

ски уписни рок (који није завршен до закључења овог броја) па су у ЈПУ „Љубица В. Јовановић-Маше“ прикупљени да уведу критеријуме за упис. Приоритет ће имати дјеца којима су запослена оба родитеља, док су сви остали на тзв. листи чекања. С те листе, опет, приоритет ће имати дјеца која

су раније похађали вртић и дјеца предшколског узраста, будући ученици. Тако је ове године угрожен прошлогодиши рекорд - 620 уписане дјеце у сва три вртића - што је значило знатно веће оптерећење и одговорност за све запослене у овој установи. За разлику од Будве, у вртићима у Све-

том Стефану и Петровцу неће бити ограничења и у тим објектима можиће се уписати сва дјеца с тих подручја.

- Настојаћемо да примјеном критеријума ове године, не буде бар више уписане дјеце него прошле године, мада је и нама тешко рећи, а родитељима и дјеци тешко прихватити, да за све који имају жељу и потребу нема места у вртићу. А тенденција пораста броја дјеце заинтересованих за предшколску наставу је све израженија - каже директор ЈПУ „Љубица В. Јовановић-Маше“ Весна Димитријевић напомињући да је неопходно што прије почети изградњу новог вртића у Будви, односно разријешити имовинско-правна питања која ометају наставак започетих радова.

Недостатак простора у вртићу у Будви није једини текући којом су сточени у овој предшколској установи уочи нове школске године. Монтажни објекти у којима су смјештени вртићи у Светом Стефану и у Петровцу траже све више улагања у одржавање. Посебно кровови на овим објектима који прокишињавају.

Нова школска година наставиће по новом програму започетом прошле године, а за успјешнији рад по новом наставном програму у групама по центрима интересовања адаптиран је и прилагођен намештај и купљен потребан материјал.

В.М.С.

ЗАНИМЉИВОСТИ

КОЈА ЈЕ МОРНЯРИЦА ПОСЛЕДЊА УВЕЛЯ ЧАСОВНИКЕ?

ЂАЦИ

Купио нам јуче
У књижари папа,
Ленчире, букваре,
За мене и браћа.
Донио нам папа
Још двије торбе пуне,
Оловака, тума,
Свески за рачуне.
Торбе су нам пешке,
А до школе има
Пола саја јешике.

БУКВАР

То је права затонетика
за озбиљне бриге ћачке
Све се ради из њочетка
Слајеш слова ко ћетачке.
У коло се слова сјаје.
Па настапају прве ријечи.
Вредна дјеца одмах схваће
Чим незнане да се лијечи.
Да најишеш прво писмо
Та се књига вриједно спаја,
Све што досад знали нисмо
Учимо из БУКВАРА.

ЦИН, ЦИН, ЦИН...

Цин, цин, цин,
Звуци школског звона,
У школу улази
Најмлађа колона.
Док се чује траја
И Сунце их жари,
У руци им свеске,
Писаљке, буквари.

Мишар МИТРОВИЋ

АДМИРАЛитет је 1714. године дгао награду од 20.000 фунти за конструцију бродског хронометра и
нерадо су ту суму исплатили за изванредно прецизан хронометар направљен специјално за њиховим смјуком Јоркширском дводјељији јону Харисону чији је инструмент послужио осамдесетодесетног путовања касније само 5 секунди ...

Чудно је, али и истинито, да је енглеска морнјарица употребљавала пjeшчане часовнике све до 1839. године, иако су и прије тога постојали врло прецизни часовници ...

ШАРЕНА СТРАНА

ГУДЕ, ГУДЕ

Гуде Гуде је један од највећих прасаца којег смо икада имали. Завршио је највише свињске школе у бившој и садашњој земљи. Докторирао је на теми: „Роктање као симбол опстанка”. Магистрирао је на теми: „Ваљање у глиби као перспектива у развоју туризма”. У низу научних радова вриједно је поменути: „Ришканье у земљи и прављење рупа за сакривање у случају НАТО агресије”, као и: „Скидање брњице као модног обиљежја”. Постао је и академик Високе светске свињарске академије у Вепропграду.

Његови научни радови представљају основицу за боли живот и срећнију будућност свих свињских по-родица у овом дијелу Европе. Гуде Гуде се поред науке бави и политиком, као и пјевањем новокомпонованих свињских пјесама.

Захваљујући његовој му-дрој политици свињска популација је остварила запажене резултате у одгоју свињског подмлатка. Њего-

ве научне методе представљају фундамент на многим Европским свињарским универзитетима, па чак и у Африци, где скоро и да нема ниједне свињарске установе на којој се не изучавају научни радови господина прасца Гуде Гуде.

Веома је позната његова докторска дисертација: „Роктање као симбол опстанка”. Она га је сврстала у сами врх свињске филозофије. Захваљујући овој научној дисциплини многи прасци постали су познати свињски филозофи.

Гуде Гуде је специјализирао на теми: „Ришканье земље и прављење рупа за случај НАТО агресије”. Он се први код нас позабавио овом научном дисциплинском. Захваљујући њему ришканье је постало врло популарно, чак и забавно.

Његов магистарски рад: „Ваљање у глиби, као перспектива у развоју туризма”, имао је велики одјек, нарочито у свињској медицини, где се блатом лијечи реума, ишијас и неке кожне

и алергичне болести.

Његов научни рад: „Скидање брњице као модног обиљежја” представља новину у нас. Брњица је била у моди откако се за свињску популацију зна. Брњица као средство за уљепшавање и услов за Високо свињско друштво, годинама је спутавала свињу. Са брњицом у њушци, свиња се никада није осећала као права свиња. Гуде Гуде је успио да овај средњовјековни оков скине са свињске њушке. А тај оков је често и представљао и извор инфекције, а тиме и опасност по живот, нарочито млађих свиња.

Дижем ову порцију сплачина у здравље нашег господина Гуде Гуде, а за срећу и просперитет свињске популације и још већи успјех у политици којој се све више у посљедње вријеме скреће.

Живио наш велики и тешки прасац господин Гуде Гуде!

Митар МИТРОВИЋ

КАПИ ЗА ГЛАВУ

- У рјечитости атеиста увијек се осјећа нешто поповско.
- Тућајемо све дотле док имамо једни другима шта да кажемо!
- Велика доза оптимизма изазива - мамурлук.
- Од очевидаца се сазнало да се све одвијало у тоталном мраку.
- Да нема вјетра, у шта бисте изговорили толико ријечи?
- Мртав пјијан почива над земљом!
- Тјелохранитељима је забрањена употреба духовне хране.
- И камен темељац потиче од ерупције.
- Данас је овако, и нико вам не брани да вјерујете у боље сјутра!
- Највећи подухват будала је што су навели паметне да попуштају.
- Поставили су вратаре и тамо где излаза нема!
- Кад босоноги марширају, то није парада.
- Закон здраве памети није у складу са Уставом!
- Знате га са свих поља, на којима ништа не ичи!
- Неки криминалци су ових дана били неопрезни - ухватила их је промаја!
- Када свирају узбуну - устаните. Можда је то нова химна!
- Подизајемо му споменике све дотле док народ жели да их руши!
- Његово кукурикање је знак да од свијата нема ништа!
- Безграницна власт? Кажу да и глупост има ту привилегију.
- Идемо на сумицеје јер нам је тај пра-вац добро познат!

Живојин ДЕНЧИЋ

АФОРИЗМИ

- Наликује ситном новцу: лако иде из руке у руку.
- Њима је и света вода хлорисана.
- Рука на рамену најближа је врату.
- Од многих љубави остају само клупе у парку.
- Његове дланове нажуљале су женске брадавице.
- Јубав исписана на кори дрвета из године у годину је све виша и виша.

Никица БАНИЋ

- Пукао бих од бијеса, али пуцање је законом - забрањено!
- Издадош ме, па се питам нису ли и они страни плаћеници
- Успјех опија, зато сам ја апсолутни - трезвењак!
- Жути жутују, али ови црвени никако да - отптују
- Молим поштеног налазача да ми не враћа - изгубљену будућност!

Драгослав. Р. ЖИВКОВИЋ

ЕПИГРАМИ

Остадосмо сами на вјетрометини,
Али подигосмо зид око себе,
тако да смо у - завјетрини

Многи оставише овце и кукурузна поља
Да би обраћивали поља политичка,
А овце ће им замјенити проста
- маса бирачка!

Д. Р. ЖИВКОВИЋ

МОМИРОВЕ ФРЕСКЕ

Био је заљубљеник јужне обале. Посебно Паштровића где је често и подуже боравио. Нарочито у Режевићима и на Светом Стефану. А на том подручју, баш као и у самој Будви, оставио је јак траг. Сликарски.

Момир Кнежевић, лица као с фреске прењијета, баршунастог гласа и тананог стаса као да је из другог времена стигао, боравио је углавном у овдашњим манастирима. Студирао је фреске, потом их преносио на платно. Овај даровити, тихи момак, из

- Момир је постао ванредно добар кописта. Више година је „скидао“ фреске у манастирима Грачаница, Морача, Режевићи и Прасквица.

У једном од наших бројних дружења с посебном занесеношћу ми је причао о томе како преноси фреске на платно. Он је у сваком манастиру подуже боравио. Упознао би прво добро околину, а онда унутрашњост цркава. Дуго је разгледао фреске, а онда би слиједио одабир. Неки унутрашњи „механизам“ му је непогрјешиво говорио

ликим остварењима из далеке прошлости. Тада ми је признао да му је изузетно жао што није урадио неке фреске у манастиру Градишића у Буљарици. Оне на своду цркве који је земљотрес напрсто збрисао. А најјеравао је још да учини.

Момира Кнежевића памте љубитељи умјетности по двије веома успјеле изложбе. Прво у Будви, потом у Котору, на којима је изложио сјајне копије.

Већ годинама овај даровити сањар прошлости не до-

родних Бањана пошао је у свијет натоварен талентом и - знатижељом. Фреско-сликарство је учио код познатог мајстора Наума Андрића, а затим студирао на ликовним академијама у Прагу, Загребу, Приштини... Обишао је Грчку и Италију, али пуно тога је настало у његовој „радионици“ у Режевићима. У манастиру, где му је свердно уочише пружио игуман Мардарије.

Момир се од дјетињства занимава за необичне радове древних мајстора који су на зидовима цркава издирвали све буре. И који су данас не-процењива вриједност и најоригиналије благо којим се представљају културној Европи. Знатижеља и љубав су убрзо „преточени“ у занат

пред којом треба да се заустави. Онда би донио штафелј, цртачки прибор и боје. Радио је темпером прво, потом уљем. Једна од његових најпознатијих копија јесте чуvena фреска из манастира Мораче „Гавран храни пророка Илију“. Урадио их је неколико изузетних фресака. Услиједио је земљотрес који је порушио дно зида где су били „оригинали“ тако да су његове копије остале једини документ о ве-

ласти у наше крајеве. Његови адреси су „изгубили“ и они с којима је проводио највише времена. Међу њима и потписник ових редова. Шта је било, где је запело, нико поуздано не зна. Да ли је Момир Кнежевић наставио да ради у тишини неког манастира који прије није походио, није ли можда прекинуо с радом, да ли је открио неки нови, њему занимљиви свијет? Сва су та и друга питања без одговора. У Будви су његове слике и - пријатељи. И успомене по које би могао некад да наврати. Уколико га нешто озбиљније, у што ипак нећемо да вјерујемо, није спријечило. Једна нова изложба овде била би право подсећање на минуле дане.

Ранко Гусевски

црта: BRANISLAV NIKOLIĆ Braneli

НЕ ВАЉА, ДЈЕЦО, СУНЧАТИ СЕ
ОД 10 ДО 4 ПОСТИЈЕ ПОДНЕ,
ШТЕНО ЗРАЧИ СУНЦЕ...

ЧИКА РАНКО, НАМА ВИШЕ
ШТЕТИ ЗРАЧЕЊЕ УВЕЧЕ
ИЗ КАФИКА...

...КАД ПЛАТИМО ЦЕХ-
ЦРНИ ДОБЕМО У СОБЕ!

КЊАЗ МИЛОШ
БУКОВИЧКА БаЊА - АРАНЂЕЛОВАЦ
ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА
Минерална вода
Сокови
Пића других производача

Продајни центар у Ластви грбљској
 тел. 086/51-297, тел./факс 52-518

Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
 тел. 086/52-378

B VANEX
 производња, експорт-импорт, инжењеринг,
 туризам и услуге

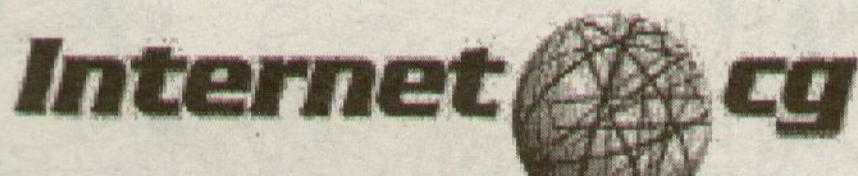
СВЕ ВРСТЕ ГРАЂЕВИНСКИХ ПОСЛОВА,
 СТАНОВИ ЗА ТРЖИШТЕ
 РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И
 АДАПТАЦИЈЕ

85310 БУДВА, Приморски батаљон 10,
 тел./факс 086/52-790, тел. 51-764

AQUAMARK

VAŠA FIRMA
 NA INTERNETU -
 USLOV ZA
 MODERNO POSLOVANJE
 I SAVREMENE KOMUNIKACIJE

069 061 219

ЕЛМОС

БУДВА

тел. 086/ 52-762, 52-280, 52-285
 факс 086/ 51-320

